

פרשת כי תבא

כי תבא

פז

כבוד את ה' יהוהך ומראשית כל תבואתך וישלחו אסתיך טבע וגו'
ונסר ס' נכו של פאש' וגו' כי את אשר יאסר ויאסר ס' יוכיח ונוער:
(עמ' ג)

כבר את

והוא הכתובי נראין כי אינן נקשרים
השנים הראשונים עם שנים האחרונים
שהראשונים פורים שהש' שלם לעובד
אותו שכן גדול וחשונים האחרונים פורים שאם יבואו לאדם
יסורין שלא יקוץ בהם' והמפאשים פ' שכן דרך פסוקי משלי
שאינן נקשרים אלו עם אלו וכל אחד עומד בפני עצמו ואפי'
בסוף אחד אינו נקשר ראשו עם סופו שחציו מדבר בענין
אחד וחציו מדבר בענין אחר' אבל הר' יונה ז"ל קושר אותם
כמו שגפרש' ונבאר תחלה שני פסוקים הראשונים ומשם
יצא קשר הכתובים ונאמר כי שלמה המלך הזכיר באלו
הכתובים שחייב אדם לעבוד השם ולבנותו שיש לו כמה חייבים
עליו כמה שגפלונו תחלה בענין יצירתו ובהוציאו אותו
לעולם ותיען נגפנו ואיכרינו וחובנו ופחיתו ואחיו
בן בשכל שחזק לנו וברבו ששם לנו בלשוננו והברילנו משאר
בעלי חיים ואהריו כן בגשמו שגפח באמינו מזורה פכבוד
ואהריו בן אהרילנו משאר האומות שעשה עשנו כמה נסים
ונפלאות ונתן לנו תורתו הקדושה וכמו שאמר דוד רבות
עשית אתה יי אלדי וגו' ואמר הנביא חסריי אזכיר תהלות
הגבוה ואמר הללו את ה' כל גוים וגו' על בן אנחנו חייבין לאהו'
אותו ולעבודו בשכלנו ונפשנו שהוא החלק הנכבד ואחר כך
בגופינו ובפמונו כמו שבא בפרשת היחודי ואהבת את ה'
אלדיך וגו' כי שם הזכיר עבודת הנפש ועבודת הגוף ועבודת
הפסוק ונגדן נצאנו שם בפצות התפילין ויצית ומוזרה
שהם כנגד הנפש והגוף והמסון כמו שאמרנו פעמים אחר'
וכל זה רפז שלמה בשלח פ' הונוך שחיי מלח כללית מפנה
שהחנה לך וכמו שאמרנו ז"ל אהנייה לפרך כמה דאחיניך'
זעוד דרשו פ' הונוך כלו פ' השכל שחזק לך שאותיות אדחע הם
מתחלפות ובמו שאמרנו על רב שהיה קילו ערב והיה מתפלל
בשירות ותושבחות והיה אומר זה הפסוק כבוד את ה' פ' הונוך
אחינייה לפרך וכו' ואם כבוד ויש בו המלה פ' עין שנראח
שהוא מתכבד בעבודתו באיזה מין פ' העבודו שאנו עובדין
אותו והנה כל הכבוד שלו והעושר והכבוד לפניו והוא חולק
פכבודו לבש' ודם ופה ויטון לו כבודו ופה ישל' לו עבודתו
וזהו פה שאמרנו איהו אם צדקת מה תתן לו וגו' וכמו שאמר
פאי איכפת ליה להקבה לאוכל טהרות וכי כורח שהעבודות
שאנו עובדין לתועלתו הוא וכמו שכתוב ויצינו ה' לעשות וגו'
לשוב לנו כל ה' פ' וגו' וצדקת תהיה לנו' ואין ספק שיש בזה
הענין נגלה ונסתר כשאר עניני התורה והגלוי והחטום אמת
שהפסוקים האמורים בדרך אחד שאמרנו הוא אמת שהכל
לתועלתנו הנאותנו שלא יסכון לו עבודתו ויש דרך
אחרת על דרך הנסתר כי אם הוא ית' שלם בתכלית השלימות
הוא פתעלה ופתקלם בברכותו כמו שבאו מדרשי רבים על
זה כמו שדרשו בפסו' והיה בישורן פ' לך' ובמסוק נרזי עמים
נאספו' ובפסוק יונת בחגו הסלעי' ואמר שכינה בישראל
עורך נבואה וכתבי ישראל אשר בך אתפאר וכתוב פ' תעשה
לשפך הגדול וכמ' הנהגה פ' העוף בלא ברכה מעל שני גזול
אביו ואמו וגו' כפונק בברכות וכן בהסקבל יצא הקדש שאינו
צריך ברכה' ואמר ישמעל בני ברכני וזה סוד שהקבה מניח
תפילין וכמו שלמדו פון הפרש' את יי האמרת ונו' ולפי הדרך

הפנימי פ' כבוד שבעבודתו ונו' פ' כבוד אל יי אלדינו
וכא השפע והטיב לעולם משובע דגן תירוש ויצהר וזהו ברוך
כבוד יי פ' מקומו ואמר את יי ואמרנו בפרש' לרבות תח' ואמר
בפסוק ואיש בא פכעל שלישה וגו' וכי אלישע אוכל בכורי' לא
כל המנהג וכו' ואמר הכתוב מראשית כל תבואתך ופי' ראשית
כולל תרומת דגן תירוש ויצהר והיא תרומה גדולה ואין לה
שיעור ונקראת ראשית דכתי' ראשית דגנך תירושך ויצהרך'
והשנית החלה הנקראת ראשית ערסותיכם' והנה הבכורים
הנקראים ראשית דכתי' ולקחת פראשית וגו' ופי' ראשית דבר
משובב וכמ' ראשית שגנים ימשחו וכתוב בשמים ראש
וענין הבכורים יש בהם טעמים נכבדי' לפרש בדרך הנגלה כמו
שכתב הרמב"ם ז"ל בפ' טעמי מצות שיש בהם ד' תועלות' הא'
להכניע היצר ולהשגיל ולפשוט על התאוה הנכבד' על האדם
שדבר ידוע שהבכורי חביבין לאדם והתאוה כתעורר לדברים
החדשים כמ' כביכורה בפרש' קיף אשר יראה הרואה אותה
בעודה בכמו יבלענה פ' לבכמו כף האילין והו הענף כמו וכפתו
רעננה' ובהגרישו לכבד השם הוא מושל ביצרו וכמ' רצונו
כפני רצון ובראו בדרך שאמר התנא בטל רצונך מפני רצוני'
וזהו היא בדה גדולה אפי' בין בני אדם להבירו כמ' חכם אחד
אלולא בני בנין חכמי אלא חוט של עכביש לא יכרת כשהוא
פושך אני כרמה וכשהו פרפה אני פושך' והב' מדת ההודאח
שלא נהיה כפני' טוב לשם ית' שגודה לשם שהכל מאתו כדרך
שאם דוד כי פסך הגל ופידך נתנו לך' וכן אפר התנא תן לו
משלו שאתה ושלך' שלו וזהו פ' האדמה אשר נתת לי יי'
והג' לזכור בזמן ההנחה וההשקט ופ' הצער שעבר עליו וידח
השם שהצילו באותו זמן ויזכור זה תמיד ולא ישכח ואפי' בזמן
שהוא משופע בכל טוב ולא ישכח ולא יפוש פ' שעשה עמו
טובה והיה עמו בעת צרתו ולא יהיה כמ' שגנת עבית בשית
ויטוש אוד עשהו' וזהו היא עיקר ההגדה ארמי אונד אביו ורעו
אותנו' והד' מדת הענוה והשפלו' שהיה מביא אותו על כתיבנו
אפי' הגדולים והחשובים כמו שפצינו באגריפס המלך שלקח
הטנא על כתיבנו והיא בדה נכבדת כמ' כמה פעמים' ואמר
התנא כאד פאד הוי שפל רוח וכו' שכזאת המדה חייב אדם
לנשות לקצת האחרון וזהו שגא במשה עני פאד' ואמר כי אז
אסיר פקרבך עליו' גאותך לומר שאין זוכה למשיח' מי שהוא
גש רוח דכתי' והשארתי בקרבך עפ עני ודל' ואינו רוצה לומר
עני פמש שהרי כתיב כספם וזהבם אתם אלא עני ענותן כמו
עני ורוכב על החפור שהרגם יונתן ענית כל אלו הארבעה
מידות טובות יש בבכורים מלבד שיש באלו הראשיות שאמר
ענין שהם כנגד תורה וישראל וכסא הכבוד שאמרנו שנקאו
ראשיות' תורה דכתיב יי קנני ראשית דרכי' ישראל
דכתיב קדש ישראל ליי ראשית תבואתה' כסא הכבוד דכתיב
כסא כבוד פרום פראשון נובלות חכמה נובלות ודעת כי
נובלות חכמה תורה ונובלות תבונה כסא הכבוד ונובלות
הדעת ישראל והם כנגד ספר' וספר' וספור' הפונק' בספר
יצירה שבהם נברא עולם העליון והתחתון' ולכן הבכורים
כאן משכעת חפינין לכד המוכרי' בפסוק ארץ חטה ושעורה
וגו' והם כנגד שבעת ימות עולם וכנגד שבעה שמשות וכל
חשביעות הקדושות והקדושים לירושלם היו מביאין הענבים
והתאנים לחים והרחוקים יבשים ופביאים בעצרת ועד החג
וקורין' אבל פ' החג ועד חנוכה פביא ואינו קורא ושתקבצים
בפסוק אחד ועולים משום דכתיב ברוב עם הדרת מלך'
ואמר בירושלמי כי שור אחד היה בא לפניו וקרניו מצויין
חב ועפרת של זית בראשו והכל לענין והיו אומרים שירות
ותושבות והיו יוצאין אנשי ירושלם לקראתם ומכבדין אותן
ואזורים לחם אחינו בית ישראל בואכם לשלום ובתחלתן

נצבים

יפסיק השם נלותם כמו שאמרו זכו אחישנה ולכן פפסיקין
 אבל בתורת כהנים היו לומן שבועים שנה ואין תשובה מועיל
 בהן ולכן אין פפסיקין יוש מפרשי אל תקוץ מלשון קוצים
 שלא יקרא אותם אדש במרוצה בהולך על קוצים ובדקנים אא
 שיקרא אותם בנחת ובהנעוה ולא יקוץ בהם אלא שיקבלם
 בסדר פנים ימות ואפילו שחתירו לצאת בין גברא לגברא
 אמרו הגאונים אל שלא יצא כשיקראו לו התוכחה שלא יראה
 כמי שקץ בהם ואינו רוצה לשמעם לקיים והייתם נקיים מה'
 ומישראל ואין ללול בקראתם לקרות אותם החזן כמו שאמרו
 ונחגו בקאת מקומות לקרותן למי שאינו רגיל לקרות לא בזה
 הפקום שכל זה נראה כמי שמוזלל אלא שיקרא בזה הפקום
 כמנהגו במקום אחר ושמעתי כי מנהג אדאשני' היה לעלות
 לקרותם וכן והכס לקיים בוסר " בני אל תמאס זנו וזכר בתב
 הרמזן ענין אלן התוכחות בארוב וצוה שהם רומות אין צריך
 לכתוב אותן וכמו שבאו אלן הקללות בלן בבית שני ונתקן
 בלן כן יבואו כל הנחמות וכמו שכתב רחל בסוף סכת ברבן
 גפילאל ור' יהושע ור' עקיבא שהיו מהלכין בדרך ושמעו קול
 המורה של רוב מאנטפרס ברחוק מאה ועשרי שיל התחילו
 הם בוכים ור' עקיבא משחק אמרו לו מפני מה אתם משחקים
 אמר להם מפני מה אתם בוגים אל כותים הללו שפשתחויש
 לעז ויחשיבם בבטח ושלוח והשקט ואנו רואים בית אליהם
 שרוף באש ולא נבכה אמר להם לכך אבי משחקים לעוברי
 רצונו כך לעושי רצונו על אדות פמה וכמה ישוב בעצם אחרת
 היו עולין לירושלם כיון שהגיעו להר צופים קרעו בגדיהם
 כיון שהגיעו להר הבית ראו שועל שהיה יוצא מבית קדש
 חקדשים התחילו הם בוכים ור' עקיבא משחק אמרו לו מפני
 מה אתם משחקים אמר להם מפני מה אתם בוכים אמרו לו
 פקום שכתוב בו וחזר חקרב ימת נתקיים בו שנתלים הלב
 בו ולא נככה אפ' להם לכך אני משחק דכתי' ואעיתה לי עדים
 נאמנים את אוריה הכהן ואת זכריה כן ובדכיהו וכי מה ענין
 אוריה עם זכריה והלא אוריה בבית שני וזכריה בבית דאשק
 אלא תלה הכתוב בנבואתו של זכריה בנבואתו של ארטי'
 באוריה כתיב לכן כגללכם ציון שדה תחרש ובזכרה בתי ציון
 ישבו זקנים וקנות ברחובות ירושלם ואיש משענתו בידו פרוב
 ימים עד שלא נתקיים נבואתו של אוריה חתימת יתירא שמא
 לא מתקיים נבואתו של זכריה בלשון הזה אמרו רבי עקיבא
 נחמתנו נחמתנו עד באן ולכן אנו בית ישראל מובטחים
 שיתקיימו ההבטחות האמורות אחרי זאת דכתי' והיה כי יבוא
 עליך וגו' ומל' אלדיך יבא משיחנו או בדרך שכלו זכאי או
 בדרך שכלו חייב ואם נהיה בעלי תשובה ימהר השם ביאת
 משיחנו שעונותינו מאחרים אותנו וכמו שאמרו באותו חפס
 דאשכחיה לאליהו אל איפת אתי מר אל חיום המתין ולא
 בא חדר אשכחיה אמר ליה חזכי קא חייבת כי אמר ליה
 חיום אם בקולו תשמעו והוא מאמר אל זכו אחישנה בדכתי'
 הקטן יחיה לאליך והצער לנו עצום אני הזנו

בתחלה היו מביאין הבכורים בסלי כסף וזהב כל איש לפי
 עשרו והיו עניים מתביישין והתקינו שיביאו כלם בסלי ערבה
 קלושה וכן היו יודע לקרות קורא ומי שאינו יודע מקרין אותו
 והיו גסנעין מלעלות ותקינו שיהו מקרין לכלם שהקריאה זו
 היתה לשון הקדש דכתי' וענית ואמרת וכתיב התם וענו הלויים
 ואמרו ואתיא קול קול משה דכתיב והאלדים יעגנו בקול
 והתם בלשון הקדש ובדרך היו מביאין אותם על כתפם עד
 מקום המזבח ואפ' המלך וכן אמרו על אנריס המלך והיו
 מביאין עמהם תורים ובני זונה תורים נקריבים על גבי המזבח
 בני זונה נתנים לכהנים והבכורים גם כן צריכין לדברי טעונים
 מקום מן הארפה אשר נתתי וכלי ושמת בסנא והנדה
 והנדה ולינה שיר וקרבן והם כנגד השביעין שאמרנו וכנגד
 הצנח עמודים שבעה זהו כבוד אתי אמר אחרי כן ויפלאו
 אסמין שבע חבטיה בדברים העולמיים ולקח לו דרך התורה
 כמו שבא בזה הפרשה והיה אם שמוע תשמע וגו' ובאו עליך
 כל הכרבת וגו' וכן בפרש אם בחקותי וגו' וכבר כתבתי טעם
 הדבר בה' והיה עקב וכלת אסמין דרשן חלל בדבר הסמוי
 מן העין ואמרו אין הכרחה מצויה לא בדבר הפגמי ולא בדבר
 המרוד ולא בדבר השקול אלא בדבר הסמוי מן העין ואמר
 אחרי כן בוסר י בני א תמאס כלו היה מזהיר אף על מי שאני
 פבטיחך שהשם ישלם לך שכר טוב בעבדך איתו אף על מי
 כן אם יבואו עליך יסורין כמו שיש בעולם צדיק שצניע יתם
 בפעולת הרשעים באיוב ור' עקיבא וחביריהם אל תמאס מוסר
 חשם שהוא לטובתך ואם אינך יודע על מה ועל מה סמוך על
 חשם ית' ה' יודע כבן החכים לאדם שסמוך עליו וכמו שכתוב
 גינס אתם כמו ששיר הוראבע אל והרמזן אל שהם רומזים לזה
 הדרך ואמר השעם כי את אשר יאהב ה' וגו' אמר בכאן שני
 פעמים כיסורין האחד שרוב היסורין הבאים על האדם ואפ'
 היה צדיק גמור אין ספק כי אדם אין צדיק בארץ וגו' והשם
 על אותן טעום עכירי כרי שיפארן דן מפל וכל מענישו בעולם
 חזח כמו שבא בענין אלעזר הגדול כשאמר לו רבי עקיבא
 למדתנו רבינו כי אדם אין צדיק בארץ וכמו שבא בברכות
 באותו חפס דתקימו ליה ארבע מאת דני חמרא וכמו שאמרו
 לו תלמידיו מי חשיד הקחך דעכי דינא בלא דינא ועיין ברייתא
 ואשכח מאי דאשכח וכמו שאמרו אם רואה אדם שיסורין
 באין עליו ישמש במעשיו שנא כחפשה דרכינו וגו' משמש
 חמורות ולא מצא יתלה בביטול תורה כלו יתלה בביטול עשה
 שהוא הקל וכמו שאמר רב קטינא לאותו מלאך עשיתו מעשה
 הקל ואמר ליה בעידן ריתדא עשיתן משמש ולא מצא הרי
 הן יסורין של אהבה שנא כי את אשר יאהב י' יוכיח וכתב
 הרמזן אל שזה החכ' היה סובר שיש יסורין בלא חטא וכלא
 עון אלא שאמר משמש ולא מצא שיתלה אותו בשגיאות כמו
 מי שרוצה לאכול שומן ואכל חלב ותשם רוצה לזכותו לגמרי
 וכמו שאמר דוד שגיאות מי ביני אבל אין יסורין בלא חטא
 וזהו את אשר יאהב ה' יוכיח ואם יבא את בן ירצה כמו שאמר
 כי אפי' תשוב עשך ישר ותם וירא אדם באיוב ויבוא עליך
 יסורין אל תקרינהר אלא סמוך עליו כבן הסמוך על אביו
 האוהב אותו כי יודע כי כל אשר יעשה הוא לטובתו וזו היא
 דרך שנית בייסורין ואמרו מר קא דחולין דם חניקוף פרצח
 כדם עולח ונכניקוף שני מה שהוא מכאיב יותר והוא דאזיל
 לדבר מצוח מירוש שמשטער יותר בראותו דאזיל לדבר מצוח
 ופתיייר בייסורין יורל אמרו אין פפסיקין בקללות משוב
 דכתיב אל תקוץ בתוכחתו מ' א תקוץ בתוכחתיו ואמרו חגי
 מולי בתורת כהנים וכבר כתבתי בפרשת אם בחקותי וכבר
 נהנו העם שלא להפסיק גם באו ומה שאמרו פפסיקין באו
 לומר כי אלו הקללות רומזים לזה הגלות והם בתנאי אם ישובו

פרשת נצבים וילך

מי חכם ויבן פלס ככון וידעם כי פנים דרכי ונלדקוס וכלבם
 ופמטשים יכסלן כס (סוף ספסל)

מי חכם

הפסוק הזה הושיע הגביא אמרו בסוף
 נבואתו לאחר שהוכיח את ישראל ואמר
 להם דגברי קנטורין כמ' שהיו תועים אחר הפולות והשרש
 והיו מכירים כחותם ופשמרם בארץ והיא חכמה גדולה בנפן
 רוד

דור אנוש וידע אברהם כל איתו החכמה כמו שאמר לו על דאברהם אבינו ארבע מאה פרקא ופסק אותה חכמה לבני ישראל ובני קמורה כמו צאמר לבני המלגשים אשר לאברהם ואמר לו שפות הטובותא מפר להם והוא שאמר וישלחם מעל יצחק בנו וגו' ארץ קדם שחזיר הכתוב בשלמה ועל זה הורה וכן הפא עיניך השמימה וגו' שידע כי הוא מקום לשעות כי הם פושלים בעולם השפל דכתיב ולמשי ביום ובלילה וחוכה הישע על זה שהיו הולכים אחריהם והיו סבורים שתועלתם ופירותם באים מהם וכמו שאמר הנשים האחרות וגאון חולני לקטר לפלכת שמים הסרנו כלו ויש ענין כפלת למלכ שהיא חסרת א"ף וכן היו אומרים בפינן הושע אלכה אחרי מאהבי נותני לחמי וימי ולכן אמר להם הנביא לחודיע שהכל בידו שמים לכן אשוב ולקחתי דגני בעתו וגו' ועל זה חוכים הושע בוח הכתוב שהתחלנו מי חכם ויבן אלה נבון וידעם וגו' פירש הקפתי שהיו ישראל כמות בראותן צדיק ורע לו רשע ושוב לו היו אומרים לא יתכן דרך כן כמו שאמר ליחזקאל והיו אומרים פי דרכי ישראל מקרים ולכן אמר כי דרכי הכל בהשגחה גמורה לשבר ולעניש ואם תראו צדיק ורע לו הכל על פי העונש כפי מה שאמר בפרשה שעברה באחד פשני דרכים והצדיקים פנינים אותה והולכים בה ואוחזין בידיה תורה וכו' והרשע סבור לית דין ולית דין ועוזבים התור והמטו' וכן תרגם יונתן צדיקא דחליכו בהון יהון לחי עלפא ורשיעיא יתאסרון לניהנם על דילא חליכו בהון והרשע על פירש על אותו ענין של מעלה על שהיו טועים בשדים ובפולות והיו חושבים שעל זה נבראו הפלאים והשרים להיותם פושלים בתחתונים והיו טועים בזה בראיתם הצלחת הפירות על ידי השמש וקורח כמו שאמר הכתוב ופגמד תבואת שמש וגו' סיכרים שהכה והפסמשה בידם והיו עובדים להם אמר להם הנביא שהשם ברא אלו הכחות לעניינים גדולים ובכלל אותו הקניינים נתן להם כחות בפירות וכדברים אחרים והכל תחת ידו כפולך היושבים מקדים בכלם וכלם תחת ידו והצדיק יודעם זה והולכין בדרכיו ואינן יודעים להם והפושעי סוברים שהם אלוהות ונבשלים בהם ומפני שופים שקלקלו אינו יכול לשנות מערכת הכוכבים וכמו שאמרו בעז וכי יאבד עולמו פשני השופים והוא שאמר משה וכן תשא עיניך השמימה וגו' ילנה והזירה תורה וזכב לארים יחרם ובכפר הידיעה לרפון להדברי העליונים ועל זה הזהיר משה כזו הפרשה כי אתם ידעתם את אשר ישבת וגו' ותראו את שקציהם וגו' כסף וחוב וגו' עליהם לא נאמר אלץ עמחם בלופר אתם ראיתם הצלחת הגדולה שהיו מצליחין בעבודתם פאלו הכחות ושמה יפתיה לבכם פח לנו לתורה ולפצות נהיה כגוים אשר סביבותינו לשרת עץ ואבן על כן אני צריך להביאכם בבית ואמר איש או אשה וגו' לכבודם מי חלילה שחיו כלם כן ואמר שורש פורה ראש וגו' לסוד גדול על אותם שתקעד דורות שעלו במחשבה ליבראות ושתלן בכל דור דור שלא יקדחו את החבשיל דכתיב אשר לא קומטו בלא עת שהן עזי פני שבדור ומהם כל הקלוקלים הנאים לישראל בכל דור ודור ומהם באו ההורבות ראשו ושני היצירה הכריתו ליבראו ולכבוד בראית השטן ויצר הרע ובלאן המות ושאר הפקטרגים וכנגדן בסמים חלגנתו והרשע על פירש כי ישראל דרכי ה' שהוא תשלום דרכי התשובה שאמר למעלה שובה ישראל וגו' ואמר כי החוטא הוא כאיש נכשל בדרך מישור שאין אבן נגף לפניו כי הסיבה ההיא פיעוש החשגחה לא מפכשולות הדרכי ככתוב והכסיל בחשך חולך והוא נוטה אל חקצות שהדרך השונה והממוצעת היא הדרך הישרה כמו שהולך לעיר ומנית הדרך הישרה ונוטה לפי' או לשפאל והולך למקום גוד

חיות וליספים וזה הוא שאמר שלמה עמל הכסילים תיגענו אשר לא ידע ללכת אל עיר ועל זה אמר שהצדיקים הולכים בדרכי השם שהורה להם הדרך הישר ואם הם נותנים פאותה הדרך הורה להם דרכי התשובה והצדיק הולכים בה והרשעי אינם פושטין ללכם לשוב מדרכם הרעה אלא הולכים בחשך כל ימיהם עיונתם לנגדם ואינן רואין אותן ואין משימין לב עליהם אלא מראים עצמם כחסידים וחושבים עצמם צדיקים וחסידים וכמו שהוכיח הנביא הזה לישראל בפסוק אחר אמר ויאמר אפרים אך עשיתי וגו' אמר אפרים שהם בית ישראל והיו תחת מלכות ירבעם שהיו אצרתים והיו עושקים וגו' כמו שדפה איתם לפעלה לסוחר אשר בידו מאוני מרכוז לעשוק אהב אמר כנען בידו וגו' והיו אומרים כל אחד עשיתי ומצאתי פסון והכל מהיתר ובכל יגיעי לא ימצאו שום דבר אין עין שהוא ודון אלא אפילו הפא שהוא הגאון וכו' וכו' שהיה ירבעם מורה הוראה לעצמו כי מה שהיה עושק הוא היתר גשור אמר עשרתי מצאתי און כמו שצד כמו אונות ושטרות כלומר יש לי שטר וזמות שפצאתי כי בני ישראל הם עבדים קניינין לי שאני אבא קנאן דכתיב וילכו אחיו ומלו לפניו ויאמר הנני לך לעבדים ומה שקנה עבד קנה רבו וכל מלך שאני לוקח בישראל הוא שלי ואין בו אפילו שגיאה וסמך לי ואנכי אלדיך פארץ מצרים כי פלם עבדים וגו' כי עבדי הם אשר הוצאתי איתם וכו' ואנכי אלדיך שכחת ועשית עליהם והנני לך לעבדים לא שכחת והאדם הנלכב ישים נגדו עונותיו כמו שאמר דוד וחטאתי נגדי תמיד ותודה על הגלות והנסתרות וישנן פה בתשובה שקדמה לעולם והוא ישר וחסד גדול מהשם שהורה לנו הדרך הישרה והיא התשובה ועל זה אמר דוד טוב וישר לי על כן ירח חטאים בדרך כי סג הראוי שכל מי שחטא לפלך עליו ונורא למי מעלתו ולמי החסדים שגמל עמנו וגומל בכל יום שלא יקבלנו בתשובה אבל הוא רחמן וחסב מחשבות לבלתי ידח פפנו נדח ועשת עמנו חסד גדול שאפילו נשוב מתוך הצרה והדחוק שהוא מקבל הפך מה שאמר יפתח ומדוע באתם אלי עתה כאשר צד לכם ודבר זה כתוב בתורה ושני בניאי ומשולש בכתובי בתורה דכתיב בהרשה הזאת והיה כי יבואו עליך כל הדברים האלה הכרחה והקללה ושבתי עד י אלדיך וגו' ושב אלדיך וגו' וכתיב בצד לך ומצאוך וגו' כי רחום אלדיך ומה שאמר בכאן ושב אלדיך את שנותך הוא מלשון כשובה ונחתי תושעון שיתן אותנו בגלות מנוחה והשקט רחמים ומה שחזר ואמר ושב וקבצך הוא על גלותינו אנוחנו בית יהודה על ובנין שישב שבותינו ומה שאמר אם יהיה נדחך הוא על גלות עשרת השנשים שהוא אחורי נהר גזון ואמר כי נהר גזון הוא נהר סכסין והוא פן אתה גוהי פכסין שיוצא מן בן שאר נהרות ונקרא סכסין על שם שובת בשבת והכתיבונן שהוא יעזר לנו בתשובה דכתיב ופל אלדיך את לבך כדרך בא לשתר פסיעין אותו ואמר בואת הפרשה ואתה תשוב והוא כתוב מיותר ודרשו רזל כי הוא פצות עשך לשוב בתשובה ואמר עוד כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום לא נמלאת היא ספק כי קרוב לך וגו' ופיר על חתשובה שהזכיר למעלה שהתשובה היא דבר קל פאד בפה ובלב בודיו דברים ובכוונת הלב ובהכנעת שאר האיכרים כמו שאמר דוד מלגי מים ירדו עיני על לא שטרן מורתך כלומר שחייב אדם להשפיל ולהכניע האיכרים שהוא חוטא בהם בעיני הנבזים ובהסתכלות הנשים האסורו שיכניעם בכני ובדפעות עד שוביהם וכמו שבאנו מעשיות בתלמוד הזה ואם בפיו שילמוד ויתמלל ואם כרגליו שילך לשמוע דברי תורה ולבית הכנסת וכן ככל איברי' הנה למדונן בתורה שאמר

אתם נצבים

מתוך הצער מקבל השכים והוא עיניו בנביאים בענין פניש
כמו שכתוב ובהצד לו חלה את פני ה' וגומר וכמו שאמר
בסנהדרין פאנתו עיני אמר שם כשחלה רבן יוחנן בן זכאי
נבנשו ארבעה זקנים לבקרו ר' שמואל ור' יהושע ור' אלעזר ור'
עקיבא נענה ר' שמואל ואמר טוב אתה לישראל משנה של
גשמים שהגשמים בזה העולם כו' נענה ר' יהושע ואמר טוב
אתה לישראל מאב ואם שאב ואם בעולם הזה וכו' נענה
ר' אלעזר ואמר טוב אתה לישראל מנגלל חמה שנגלל חמה
בעולם הזה וכו' נענה ר' עקיבא ואם חביבין יסורין שם כפרין
עליך אמר להם רבן יוחנן בן זכאי סבכוני ואשמע דברי
עקיבא תלמידיו אמר ליה ר' פקרא אני דורש בין שמים עשרה
שנה במלכו ושמים וחמשים שנה בליך בירושלם ויעש הרע
בעיני יי' וכתבי גם אלה משלי שלמה אשר העתיקו וגומר
אפשר חזקה מליך יהודה לכל העולם למד תורה ולפנינה בנו
לא למד לא מכל עמל ושורח ששרח בבנו לא החזירו לפושט
אלא יסורין דכתיב וידבר יאל מנשה ואל עמו ולא חקשיבו
ויבא השם עליהם את שרי הצבא אשר למלך אשור וילכדו את
מנשה בחוחים ויאסרוהו בנחשתים ויוליכוהו בכלה ובהצר
לו חלה את פני יי' אלדו ויעתר לו וישיבוהו למלכותו דא
למדת שחביבין יסורין ואפילו שלא הית תשובתו לא בעליל
לא בתחיתים ובהכנעת כמו שאמר שם שלשה באו בעלילה
ואלו הן קין עשו ומנשה קין דכתיב גדול עוני מנשוא עשו
דכתיב הברכה אתה היא לך וגו' מנשה בתחלה קרא לאלות
רבים ולבסוף לא יאבותו אמר אם לא תשבעני מה תועיל
אתה יותר משאר האלות ומשולש בכתובים תשכ אנוש עד
דכא עד דכוכה של גפשי הנה ביארנו כי בתורה ובנביאים
ובכתובים זה הענין שהשם מקבל תשובה ואפילו מתו הצער
הגדול ועם כל זה התשובה המעולה היא קודם בא הצרה
ובבר כתבו חכמים לל שהתשובה היא על ארבעה פנים והם
מדרגות האחת הוא השב מאלו כשורא שעבר עבירה שפיד
הוא ניחם ושב לשם בלי שום עיכוב וזו היא המדרגה העליונה
אשר בכלל והשנייה שאינו מרגיש מעצמו ואינו שב אבל
כשיופע המוכיחים והמייסרין ודורשין הרפי החשובה נותנין
אל לבם ולוקחים מוסר ושבים לשם ומתנחמים ופתודים וזו
היא המדרגה שניה שנאמר אוון שומעת תוכחת תיים וגומר
והשלישי שאינו שב אפילו לרברי המוכיחים עד שרואה אחרי
שחשאו לשם וכאו עליהם יסורין והוא פפחד כן יקרה לו
כמותם ושתחרש ומתודה כמו שנ בצנניה הכרת גוים נשפו
פנותם החרבתי חועותם מבלי עיבור נפתו עריהם מבלי איש
מאין יושבי אפרתי אך תראי אותי תקחי מוסר ולא יכרה
מעונה בכל איש פקתי עליה אכן השכיבו השחיתו כל
עלילותם וההביעית שאינו שב אפילו שרואה אחרי מיוסרים
על עונותם עד שהוא מיוסר בייסורין והוא נפשו בצרה גדולה
וכמו שבא במנשה ובהצד לו חלה את פני יי' לדיו וזו המדרגה
שככלן ואפילו הכי השם בעל הרחמים מקבלו בתשובה ולא
היה ראוי כמו שאמר מתח ומדוע באתם אלי עתה וגו' ועל זה
אמר במדרש לילעד ולי מנשה אפרים מעוז ראשי יהודה
פחוקקי אמר לך אדם שאינו מחיה מתים לי גלעד ליהו
הגלעתי שהחיה לבן הצרפי אם ימלך אד' איני פוקד עקר
הנה אלקמה אפרתי עד שפקדת את חנה אשתו היינו אפרים
מעוז ראשי אמר יאמר לך אדם שאינו מקבל לשבים מפני
הצרות והצערם לי מנשה הוא עד משה שעשיתי לו אמר יאמר
לך אדם שאינו מציל צדיקים מצרות גדולות מכבשן האש
יהודה פחוקקי הניאל חנניה מישאל ועזריה שהם מבני יהודה
הפתיב בהם והי מבני יהודה לאחר הצלתי מנוכ האריות
ולאחרים מאתן גורא יקדמא חיי יהודה פחוקקי וכן שלמה

תמה כן דרך אשה מנאפת וגו' וכבר משלו לל התשוב בארבע
פדרגות הללו לעבר שברח מרבו כשיצא מפניו נהחרש
אמר אני עושה רע גדול שאני עוזב ארון נכבד ורהטן ושב
מיד לרבו ואומר לו אדוני נחמתי על מה שעשיתי ורבו מקבלו
ופוחל לו ויש עבד שאינו שב מעצמו עד שפוצצין אותו בני
אדם ואומרין לו רע עשית כי הנחת אדונך שוב אליו והתענה
תחת ידיו והוא שב מפני שמיסרין אותו וסוכיחין אותו ויש
עבד שאינו שב עד שרואה עבד אחר שברח ומצאו אותו אנשי
אדוני והלקוחו והשליכוהו בכבלים ובשלשלאות של ברזל
וכשרואה זה העבד מה שעושים לעבד שברח כמוהו שב אל
רבו ויש עבד שאפילו שרואה כל זה אינו נכנע ואינו שב עד
שמוצאין אותו אנשי אדוני ומלקין ומייסרין אותו ואז שב בעל
ברחו וזה היא התשובה הפחותה ועם כל זה הארון הרחפן
מוחל לו ומוציא אותו מהאסורים והכבלים כן השם ית אף
על מי שהרבה אדם לחטוא מקבלו בתשובה ולא די לו אלע
שמגיעו אליו לכסא כבודו דכתיב שובה ישראל עד יי' אלריך
ועוד אמרו לל מקום שבעלי תשובה עופדים צדיקי נבדלי אינם
יכולי לעמוד וא' ע' ובאמת שיש בזה המצבא שני מירושל כבד
בתכם לל חרם בפרק שמיני בשמונה פרקים שחבר בהתחלת
מירוש אבות שהביא שם דעת חכמי הפוסק והוא כי מעלה
גדולה היא מעלת החסיד שהוא הולך תמיד בדרכי השם ויצו
עמו שלם ואינו צריך להכניעו פמי שיצרו מקטרנו עליו והוא
צריך להכניעו והכי קצת ראיות מדבריהם מפקוקים
וחכמים אחרים וחכמי התלמוד סוכרן שמעלת הכובש
יצרו ומכניעו גדולה מעלת החסיד וכמו שאמרנו ל' צדא
אנרא ואפרו שכל הגדול פחבירו יצרו גדול מפני ואמרו
הקום שבעלי תשובה עופדים ומ' והרם לל הכרע בדברי
חכמי המחקר ולפי דעתו לל מצרפים כי מה שאמרנו חכמים
לל מקום שבעלי תשובה עומדים וכו' אינו מעלת השגב
גדולה מעלת הצדיק והחסיד אבל הרשע שהכניע עצמו ויצו
ושב בתשובה יש לו פקטרנים בפרום שוואים אותו על
שהרבה לחטוא וכששב בתשובה פדת הדן אינה רוצה לקבלו
והשם מגיעו לכסא הרחמים שלו ממי שחטא למליך ושואבים
אותו משרתיו ונתירא מהם ומפחד מהם ואינו נפרד מהמליך
עצמו מן יוקוהו או ירגוהו כן השב בתשובה הוא פתירא
ועומד לפני השם תחת כסא כבודו שלא יגע בו שום מקטר
ושלא תהא מדת הדן פוגעת בו אמר במנשה ויעתד לו
שעשה לו פחותרת שיכנס שם שלא יראוהו וזהו ענין עמוק
גרמו בסנהדרין אמר שם על מה שאמר הנביא אבך האמורי
ואפך חתית שאמרנו רוח פסקונית לפני הקבה אם יבוא
אכרחם יצחק ויעקב ויתוכחו לפניך מה אתה משיב לחם פי
כי אתה קורא אותם אמורי ריבך את רעך וסוד אחר אל
הנל ופי אית ליה רשותא כולי האי אין שלשה עמות נקרא
לאותו רח פ'טקון א'טקון סג'רין פסקון אפוסק דברי כלפי
מעלה אישמון שאוטם עונותיהם של ישראל סג'רין
כיון שסוגר שוב איננו ומח אבל הצדיק נפור כל פשרתי עליון
אוהבים אותו ועומד ככל מקום ואינו צריך להיות תמיד נשפר
מהמקטרנים ולפי זה מעלתו גדולה ממעלת השב בתשובה
אבל לפי דעת רלל דברים פפושטן כי גדול שכרו מהמכניע
יצרו שהיא מלחמה חזקה ויש לו שכר גדול על זה יותר פמי
שחיה בשבע שהיה יצרו שלם עמו ולא נצרך להלחם עמו
ולחכניעו וכן הוא אפתי ולכן כתיב שלום שלו לרדאק ולקרוב
וגו' מירושל רחוק שנתקרוב ולקרוב שהיה קרוב המיד
הקדים ברחוק וכן הקדימו דוד אשרי נשו משע אשרי אדם
לא יחשוב וגו' הנה נתבאר מעלת התשובה ולכן צריך כל אדם
לחפש תמיד בדרכיו ומהר בנה בנה שוואים זמן פשוט
הבעשים

המעשים שאנו קרובים מיום הדין שאנו צריכין משמוש אחר
 פשוט וחפוש גדול כמו שאמר הנביא נחפשה דרכינו
 ונחקרה ונחייב נשא לבכנו אל כפים וגו' ואמר זה כנגד האר'
 הנלכב שיש לו תמיד לתקן דרכיו ולדקדק בענייניו וכשפירש
 בעצמו שעבר עבירה שישבו פיר' ואם נתרשל ולא שב עד
 ייראה יסורין באין וממשמשין עליו שיכיר וידע כי מה היתה
 ולא יחשוב כי הוא מקרה כמו שאמרו הפלשתים כי לא ידו
 נגעה בנו מקרה היה לנו ולא ישליך הדברים אחרינו וגו' ולא
 יתרשל שישבת בעולם ארוהה ורשעה שסוכרת שהצרות
 הבאות על האדם אינם בהשגחה ועונש אלא מקרה ובעניינים
 שאמרנו ועל זה הוזהרה תורה אם תלכו עמי קרי' ויש
 כת פתאים בבוא הציר' עליהם בוכים ומתאוננים וקראין תגר
 ואינן גותנין לב לשוב אל י' וכנגד אלו שלש כמות אמר הנביא
 מה יתאונן אדם חי וגו' ומירוש' יתאונן סובל שני עניינים
 שהם דעת אלו שני הבתות' האחד מלשון' ויהי העם
 רכתאוננים מלשון קנטור ופריכה מלשון און ועולה וזה הוא
 דעת הכת הרשעה הסוכרת שהצרות הם מקרה' והפ' השני
 מלשון לא אכלתי באוני פמנו מלשון אכלות והוא דעת הכת
 הפתית שאינה משימה לב לשוב אלא צועקת ומתאבלת
 ובוכה ועל שתייהן אמר הנביא מה יתאונן וגו' וכנגד הצדקת
 המשימה לב לצרות ומכרת כי מה הם ונתנת לב אמר נחפשו
 דרכינו וגו' והוה שאמרו אם רואה אדם שייסורין באים עליו
 יפשיש במעשיו וכו' וענין הפשוט אינו מורה על מי שהוא
 בעל עבירות מפורסמות' שזה אינו צריך משמוש לא לצדיק
 שהוא מיעוט עבירות ואינו מרגיש בעבירה שהם נסתרות
 טמנו שיחפש אחריהם' ואמר נחקרה כלומר אחר החפוש
 ויבא העין שחטא בו צריך לחקור מאי זה מין הוא כדי שידע
 תשובתו היך יעשה' והמשל בזה לחולה שצריך הרופא
 לדעת חליו ואם לא ידע ענין חליו לא ידע הרפואה כי אם הוא
 חולה ונתחלשו כחותיו פרוח אכילה צריך שיוציא אותם
 החללים והרבו בשלשול ובהרקה ולא יאכל כלל אפילו
 המאכלים הטובים שאוכלין שאר בני אדם ואם הוא ממיעוט
 אכילה ונחלשו האיברים מזה צריך שיחוק האיברים באכילה
 דקה ואם הוא לא ידע הסכה שפא הוא מרוב אכילה והוא
 יחשוב שהוא חלש ממיעוט אכילה ויתן לו לאכול ימיתה או
 בהפך שאם הוא חלש ממיעוט אכילה והוא סובר שהוא מרוב
 אכילה ויריק אותו ימיתה כן צריכין העונות חקירה ויאמר
 אותו לחכם אם אינו יודע ואם הוא ממצות עשה שנמנע
 מעשותו יעשה מצות רבות כמו שחלה ונחלש ממיעוט אכילה
 ואם הוא מלא תעשה שעשה עבירות צריך שיענה גופו
 בתעניות וצדקה ושישב ולא יעשה עבירות כמי שחלה מרוב
 אכילות שצריך ריקון ושלשול ופגיעת האכילה וזה כי אני ה'
 רופאך' שהורה לנו הדרכים הטובים שהם דרכי התשובה
 אמר אחרי כן ונשובה אל י' כלומר אחר שיחפש וימצא ויחקור
 מה הם העונות אחרי כן ישוב והיה מנהג החסיד' הראשון
 שהיו קוראים בעשרת ימי תשובה מצות עשה ולא תעשה
 לידע כמה חטא ואמר אחרי כן נשא לבכנו א' כפים רוצ' לומר
 הלב והמעשה כמו שכתוב בפ' ד' ולכבדך לעשותו' וי' נשא
 פ' מנחה כמו נפשי אשאי' וישא משאות ופיר' שיעשה ככל
 איבריו ועודת השם כמו שאמרו הצדיקים כמה שחוטאי' בהם
 מתכפרים אם הרהר בלבו הרהורי עבירה יטהר אותו בהרהור
 תפלה ובמעשה השם ית' ואם חטא בעניניו יסתכל בדברי תור'
 ואם חטא באונן ישמע דברי תורה' ואם בידיו יניח תפילין
 ועשה כמה מצות לכתוב תורה' ואם ברגליו ילך לבי המדרש
 ולבית הכנסת יאקבור מתים ולנחם אבלים ולבקור חולי ולבית
 המית' וכן בכל איבריו ולקח הלב שהו ראש האיברי הפנימי

והכפים שהם ראש האיברים החיצונים והוא הדין לראש
 הנגורים אחריהם' וי' כפים כמו על כפים הקותיך כלומר
 כלי מעלה' ולכן כל אדם יש לו לשוב לשם יתע ולהתוודות
 על חטאיו הנגלות ולהתפלל על הנסתרות כמו שאמר דוד
 שגיאות מי יבין מנסתרות נקני' וכן בזה הפרשה הנסתרות
 לה אלדינו וזה הפסוק צריך ביאור וכבר נחלקו בפירוש זה
 הפסוק בפסכת פנה הדין נפרש תחלה היך נקשר זה הפסוק
 עם מה שלמעלה והנה בראש הפרשה הויכח משה לישראל
 והעבדים בבית ועשה מהן עשר מדרגות ומה שהוצרך
 להשיעם אחר שבועות הר סיני והיה נראה בשבועה על
 שבועה והיא לבטלה וכמו שאוסרין והלא מושבע מהר סיני
 וכן היתה בעבור שבירת הלוחות כי אולי תושבים העם
 שנתבטלה השבועה ועוד שהיו סבורים כי שבועת סיני היתה
 באונס שכמה עליהם החר כנגית' וי' לזוויניהו שאף על פי
 שאדם מושבע מהר סיני אם רואה שיצרו מתגבר עליו נשבע
 לכוף יצרו ולזרו נפשו כפו שאמר דוד שנבעתי ואקיימה והב'
 קבלו עליהם באלה ובשבועה לקיים כל דברי התורה ונכנסו
 ערבים זה לזה אבל לא קבלו עליהם הנסתרות וזה הוא כאמרם
 ה-סתרות וכו' ופירש רש"י זל' לה' אלדינו אין קולין תלו'
 בעוונותינו והנגלות לנו ולבנינו אם לא נעניש עובדיהם והיו
 משיעם שכן הדין לעולם ונקוד על לנו ולבנינו לומר שאין זה
 מקומו ליכתב אחר הנגלות והכל הוא עלינו וכאלו אמר
 הנסתרות והנגלות עלינו ונקוד על לנו' שלא קבלו עליהם
 הנסתרות עד עכרם הירדן זה דעת ר' יהודה וזהו ענין עין
 שנענשו ואם היה נסתר ור' נחמיה סבר לא קבלו הנסתרות
 לעולם ונקוד על לנו ולבנינו שאפילו הנגלות לא קבלו עד
 עכרם הירדן' ומה שנענשו על עין שהיה מפורסם לאנשי
 ביתו ולא יקרא תגר בבוא עליה הצרות אלא יכיר ויתבונן
 כי עונותיו גרמו לו וכמו שאמר שלמה אולת אדם תסלף דרכו
 וגו' ובעל הובת הלכות הביא משל בזה הענין למלך שישון
 לעבדיו לאכול עמו והתקין ביתו בכל מיני קשוחים ומיני מעדני
 וסדר כלי כסף והב' לרוב בשולחנות ומסות נאות מאד וסדר
 הכלים והמאכלים על השולחנות' האיש החכם כשנכנס
 לישב בא גדול ובהשגחה וישב עם הקרואים ואכל
 ושבע ודשן העבד הפתי נכנס בפתיח ובעורון עבר הכלים
 והפך המאכלים ונשכר ושבר ידיו ורגליו ולקחודו השמשים
 והכורה בהכאות גדולות והוציאוהו מבית המלכות והיה יוצא
 ומקלל והוא מבוזה הסעודה וההכנות הנכבדות שהיה בבית
 המלכות וזועף עליהם על ההכאות והוא הגורם ואולתו גרמה
 לו כן השם ית' התקין העולם לברואיו ונתן להם תורה ומצות
 והם נושים מהדרך הטובה ועונותיהם הם הגורמים וכשנאים
 עליהם יסורין קוראים תגר על שבאין היסורין והחלאים
 מסכלותם ומורדים על הפותרות ועל ה' יזעף לבם ואמר ג'
 מוחסדן רבנת השם מוונותיהם יבא להם זה וזה אינו' וכבר
 כתב הרמב"ן זל' ענין נכבד בזה אמר שרוב התלאות הכאות על
 האדם הוא מבקשת היתרונן והאיך בזה כמו שכתוב בחלק
 השלישי והם דברים נכבדים מאד ועל זה אמר שלמה אשר
 עשה האלדים את האדם ישר וגו' ובעשות האדם אלו
 הדרכים שאמרנו וישוב לברואו השם הוא מלא רחמי' ונושא
 עון ומכפר על עונו ועל חטאתיו כמו שכתוב מי אל כמוד
 נושא עון וגו' ישוב ורחמי' וכבוש עונותינו וגו' ותן אמת
 ליעקב חסד לאברהם וגומר: אמן וכן יהי רצו'

דרשה לראש השנה

בחדש שופר בכסא ליום חגנו' כי קח
 לישראל

תקנו

ראש השנה

לְיִשְׂרָאֵל הוּא וְגו' עֲדוֹת בְּיַחְסָף שְׂמוּ בְּצֵאתוֹ עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם
שֶׁמֶת לֹא יִדְעֵתִי אֲשַׁמֵּעַ. הַפְּסוּקִים הַלְלוּ אֶמְרֵן דוֹד בְּרוּחַ
הַקֹּדֶשׁ עַל עֵינֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה וּמִצֵּוֹת הַשׁוֹמֵר כִּי תוֹרַתֵנוּ הַקֹּדֶשׁ
לֹא דְבָרָה בְּאֵלֵי הָעֵינִינִים אֲלֵא בְּקוֹצֵר גְּדוֹל וּבְרַפָּו וְזֶה צִדִּיק
לִדְעוּת עַל אִי זֶה עֵינֵי וְלִמָּה לֹא נִתְפָּרְשׁוּ בְּתוֹרָה אֵלֵי הָעֵינִינִים
וְעוֹד כִּי קִבְּלָה בִּידֵינוּ וּבִידֵי כָל יִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא יוֹם הַדִּין וְלֹא נֶאֱמַר
בְּתוֹרָה אֲלֵא יוֹם תְּרוּעָה וְזִכְרוֹן תְּרוּעָה וְלִשׁוֹן תְּרוּעָה הִיא מִלָּה
בְּפִסּוּקֵת שְׂמִצֵּינוּ לִשׁוֹן תְּרוּעָה בְּמָה כִּמוּ שְׂכַתְכִי לִמָּה תִרְעִי
רִיעִי אֵת קוֹל הָעֵס בְּרַעְיָי וְכֵן נִתְלַמְּדוּ אֲמָרוּ כִּשְׁהוֹכִיר הַשָּׁשְׁנָה
פְּתִרְעִין חֵד אֲמַר בְּמָה בְּעֵינֵינוּ. וְחֵד אֲמַר בְּשׁוֹמֵר כִּי לִשׁוֹן
תְּרוּעָה כֹּלֵל שְׁנֵיהֶם וְאֵף הַתְּרַגּוּם שֶׁתִּרְגַּם יִכְבֵּא מִשְׁמַע בְּפִי
דְּתֵיב בְּעַד הַחֲלוֹן נִשְׁקַפָּה וְתִיבֵב יוֹה הָעֵינֵין כִּכֵּר דְּבָרוּ בּו
הָרֵאשׁוֹנִים זֶל וְכַתּוּב כִּי מָה שֶׁלֹּא דְבָרָה תוֹרָה מָה הָיִים שֶׁהוּא
יוֹם הַדִּין הֵהוּא בְּעִבּוֹר שֶׁלֹּא נִתְחַדֵּשׁ זֶה הָעֵינֵין עֵתָה שְׁתוֹרַתֵנוּ
הַקֹּדֶשׁ לֹא דְבָרָה אֲלֵא בְּמָה שֶׁנִּתְחַדֵּשׁ בְּמִתֵּן תוֹרָה כְּסוּכָה
וְלֹלֵב וּמִצָּה וְאִיסוּר חֲמֵץ וְשֶׁאֵר הָעֵינִינִים אֲבָל יוֹם הַדִּין אֵין בּו
הוֹדְעַת מִצָּה. וְעוֹד שֶׁהִיא זֶה הָיִים מוֹמֵן לְדִין מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא
אָדָם הָרֵאשׁוֹן כִּמוֹ שֶׁהוּא קִבְּלָה בִּידֵינוּ כִּי בְיּוֹם הַזֶּה נָדוֹן
וְהַתְּשׁוּבָה נִבְרָאת קוֹדֵם בְּרִיאַת הָעוֹלָם וְלֹא נִתְחַדֵּשׁ בּוֹה כֹּלֵל
לְצִדִּיק יִשְׂרָאֵל כִּי זֶה יוֹם הַדִּין הוּא לְכָל הָאוֹמוֹת. וְכִמוֹ שֶׁאֲמַר
הַתַּנָּא כָּל בְּאֵי עוֹלָם עוֹבְרִים לִמְנוֹ כִּבְנֵי מְרוֹן וְאֵם בֶּן אֵין צוֹרֵךְ
לְכַתּוּב בְּתוֹרָה. וְעוֹד שֶׁלֹּא רֵצָה הָשֵׁם לְגַלוֹת וּלְכַתּוּב אֵלֵי
יִרְגִישׁוּ הָאוֹמוֹת וְהַרְמַסֵּם זֶל כַּתּוּב כִּי בְּתַקְוֵת הַשׁוֹפָר יִשְׂרָאֵל לְדִין
כְּמוֹ עוֹדוֹ יוֹשִׁים פְּתִרְמַתְכֶם רֹצָה לִמְרָ כִּי הִשִּׁיגָה צְרִיכָה
הַעֲרָה כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר יִתְקַע שׁוֹפָר בְּעוֹר וְגו' וְשֶׁכֵּן כַּתּוּב בִּירוֹ
שֶׁאֲסוּר לְאָדָם שִׁשָּׁן בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה כְּדֹאמְרֵינוּ הַתֵּם הַךְ כִּר נִשׁ
דְּמִיךְ בְּרִישׁ שֶׁתָּא וְעוֹסְקִין בְּדִינָהּ לְעִיל שֶׁהוּא מוֹרָה עֲצֻלָּת
דְּתֵיב מָה לֶךְ גִּרְדֵּם. וְעוֹד כַּתּוּב אַחֲרָיִם שִׁישׁ בְּתַקְוֵת שׁוֹפָר
רַמֵּז לִיּוֹם הַדִּין שֶׁהוּא מוֹרָה חֲרִירָה וְאִזְהָרָה וּפִירְסוּם מְלוּכָה
אוֹהָרָה דְּתֵיב אֵת קוֹל הַשׁוֹפָר שְׁמַע וְלֹא נִזְהַר. חֲרִירָה דְּתֵיב
אֵם יִתְקַע שׁוֹפָר בְּעִיר. פִּירְסוּם מְלוּכָה דְּתֵיב וְיִתְקַעוּ הָעַם
בְּשׁוֹפְרוֹת וּמִלִּיכּוֹ אֵת שְׁאוּל. וְעֵינֵין חֲדוּשׁ מְלוּכָה שְׂבוּ נִבְרָא
הָעוֹלָם וּמִלֵּךְ עַל עוֹלָמוֹ שֶׁהִלְכָה כִּר אֵינוֹר וְלִכֵּן תִּקְנוּ בְּתַקְוֵתָא
דְּבִי רַב זֶה הָיִים הַחֲלֵת מַעֲשֵׂיךְ. וְאֵעִי שְׂרַבִּינוּ תֵּם זֶל פִּסּוּקֵ
כִּר יִהְיֶשׁע וּפִירְשׁ זֶה הָיִים תַּחֲלֵת דִּין מַעֲשֵׂיךְ. כִּל הַפְּסוּקִים
פִּסְקוּ כִּר אֵלֵינוּ. וְמָה שֶׁאֲמַר בְּחֵדָשׁ הַשְּׂבִיעִי לְדְבִירֵיבֵי
יִהְיֶשׁע שְׂבִיעִי מִשֵּׁשׁ לְבְרִיאַת הָעוֹלָם. וְלְדְבִירֵיבֵי אֵלֵינוּ שְׂבִיעִי
בְּלִשׁוֹן שְׂבִיעִי שֶׁהַעֲקִידָה הִיתָה בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה דְּתֵיב כִּי נִשְׂבַּעְתִּי
כְּמוֹ שֶׁדִּרְשׁוּ זֶל עַל פִּסּוּקֵי יִרְאָה כִּי שֶׁאֲמַר הַכְּתוּב אֵל תִּשְׁלַח
יָדְךָ אֵל הַנְּעִר וְאֵל תַּעֲשֶׂה לוֹ מְאוֹמָה כִּי עֵתָה יִדְעֵתִי כִּי יִרְאָה אֲדִים
אֵתָה אֲמַר לוֹ הֵלֵא אֲמַרְתִּי לִי שֶׁאֲעֲלֶה לְעוֹלָה. אֲמַר לוֹ כִּלּוֹם
אֲמַרְתִּי לֶךְ וְשַׁחְתּוּהוּ. אֲמַר לִיה אֲצִיא מִמֶּנּוּ מַעַשׂ דֵּם אֵם לִיה
אֵל תַּעֲשֶׂה לוֹ מְאוֹמָה מִלִּשׁוֹן מוֹם שֶׁהוּא עוֹלָה תְּמִימָה וְכֵן מִצֵּינוּ
וְכַתְּבִי דְבַק מְאוֹם שֶׁהוּא כְּמוֹ מוֹם. " יִרְאָה כִּלּוֹמֵר
יִרְאָה הָשֵׁם שֶׁלֹּא נִשְׂאָר בְּשִׁבְלֵי אֲשֶׁר יִאֲמַר הָיִים שִׁיאֲמָרוּ אִפּוֹ
הָעוֹלָם עַל עֲסָקֵי הַזֶּה הוּזָה. אֲמַר לוֹ הִקְבָּה אֲנִי אוֹדִיעַ לְעוֹלָם
יֵצֵתָה נֵת קוֹל וְשִׁמְעוּ כִּל הָעוֹלָם אֵל תִּשְׁלַח יָדְךָ וְאוֹתָהּ שַׁעֲרָה
נִתְלַל אֲבָרָהּ עֲלֵינוּ וְעַל כִּל הַדּוֹרוֹת אֲמַר לִמְנוֹ אֲתַמּוּל אֲמַר
לִי כִי בִי צִחֵק יִקְרָא לֶךְ זֶרַע וְהָיִים אֲמַרְתִּי לִי קָח נָא אֵת בְּנֵךְ וְלֹא
הִיחַרְתִּי כִּלֵּל וְכַבְשֵׁתִי רַחֲמֵיךָ יִהְיֶה רֵצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שֶׁכַּשְׂתֵּשֵׁב
לְדוֹן לְבָנֵי שִׁיכְבְּשׁוּ רַחֲמֵיךָ אֵת כֶּסֶףךָ וְיִגְדְּלוּ רַחֲמֵיךָ עַל מִדּוֹתֶיךָ
וְאֲמַר לוֹ הִיִּרְאָה אֲשֶׁר יִאֲמַר הָיִים בְּהַר " יִרְאָה לְהוֹדוֹת וּשְׁאֵל
מִמֶּנּוּ שְׂבִיעִי שֶׁנֶּאֱמַר בְּיִשְׂבַּעְתִּי וְלִכֵּן נִקְרָא חֲדָשׁ שְׂבִיעִי כִּי שְׂבִיעִי
חֲסָרוּ וְלִשְׁשׁוֹן שְׂבִיעִי. וְהִנֵּה לְצִדִּיק גְּדוֹל וְתוֹעֵלָה גְּדוֹלָה
עֵקֶד יִצְחָק בּוֹה הָיִים. וְעֵקֶדֶת יִצְחָק הָיִים לִירְעוּ תוֹכּוֹר כִּי
לְוִלֵי הָעֲקִידָה מִיּוֹלָק קוֹם בְּשִׁבְתּוֹ לְשִׁשְׁמֵשׁ. וְלִכֵּן נֶאֱמַר יוֹם

תְּרוּעָה כִּי בּוֹה הָיִים הִיא פְּתִלְכֶשֶׁת בְּמִדַּת הָיִים זֶלְכֵן הִיא
בְּאֲמַעַץ הַתַּקְוִיּוֹת. וְכִירְחִוֵי תְּרוּעָה גְּדוֹלָה לְכּוֹד. וְלִכֵּן נִפְלָה
הַחֻמָּה תַּחֲתֶיהָ. וְעוֹד אֲזַכּוֹר בּוֹה יוֹתֵר לִמְנוֹ בְּרֵשָׁה בְּעִזַּת
הָאֵל. וְעוֹד יִשְׂרָאֵל לְמִזְל הַחֲדָשׁ בְּיוֹם הַדִּין שֶׁהוּא מְאוֹנִים
לְרַפָּו כִּי מִלֵּס וּפְאוֹנֵי מִשְׁמַשׁ לֵה. וְאֲמָרוּ בְּמִדְרַשׁ עַל פִּסּוּקֵ אֵךְ
הַכֵּל בְּנֵי אָדָם כּוֹב בְּנֵי אִישׁ בְּמִאֲנוֹס לְעוֹלָת כָּל הַחֲבִלִים שֶׁאֲדָם
פְּהִיבֵל עֲצָמוֹ בְּכָל הַשָּׁנָה בְּחֵדָשׁ. שֶׁהוּא מְאוֹנִים עֲתִידִין לְעוֹלָת
כָּל אֵלֵי הַשְּׂעִמִים כַּתּוּב בְּחֵתִימַת יוֹם הַדִּין. וְעוֹד שְׂמַעְתִּי לְמוֹרֵי
זֶל שֶׁהַדְּבָרִים שְׂאִינֵן מוֹשִׁינֵן בְּשֶׁכֶל הָאָדָם לֹא דְבָרָה תוֹרַתֵנוּ
בְּחֵם בְּפִירְסוּם אֲלֵא בְּרַפָּו וּבַחֲסֵתֵר שֶׁלֹּא יִאֲמָרוּ הַרְצָה לְשַׁקֵּר
יִרְחִיק עֵדֵינוּ כְּמוֹ שֶׁלֹּא דְבָרָה תוֹרָה עֵינֵין בְּנֵן. עַד וּבְעוֹלָם הַבָּא
וְתַחֲלִית הַפְּתִים וּבְעוֹנֵשׁ גִּיהֵנָם שֶׁהֵם דְּבָרִים שְׂאִינֵן מוֹרְגִישִׁים
וְאֵם הֵם אֲמַת וְיִצִּיב אֲלֵא מִסְרָה בְּרַמֵּז לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל הַמְּאֻשְׁנִים.
וְכֵן הָעֵינֵין מִשֵּׁשׁ בּוֹה הָיִים שֶׁלֹּא פִּירְסוּם הַכְּתוּב שֶׁהוּא יוֹם הַדִּין
וְסַתֵּם דְּבָרֵינוּ בְּעֵינֵין גְּדוֹל כּוֹה שֶׁהוּא מְפֹרְסוּם וְהַשְּׂעִי שְׂאֵעֵם
שֶׁקִּבְּלָה בִּידֵינוּ שֶׁהוּא יוֹם הַדִּין אֵינוּ מוֹרְגֵשׁ וְשִׁמְעָנוּ בְּבִרְוֹת
הַחֲסִידִים הָרֵאשׁוֹנִים הִיוּ רֹאִים דְּבָרִים מְבַהֲלִים שׁוֹמְעֵי זְקוּלָת
מְרַעֲדִים וְיִשׁ מָזָה רַפָּו בְּמִדְרָשׁוֹת. וּבַהֲגֵדָה בְּכִרְוֹת יִשְׂרָאֵל
בְּאוֹתָן רִחוּת שְׂמַתְעוֹרְרוֹת כְּכֵל שָׁנָה לְשִׁפּוּץ הַדִּין אַחֲרָי
הַפְּרָגוֹד. וְכִכֵּר כַּתּוּב בּוֹה הָרֵאשׁוֹנִים כִּי נִרְאָה מִשֵּׁשׁ שְׂנַמְשֵׁךְ
אוֹתוֹ הַמְּעֻשָׁה שְׁנִים אוֹ שְׁלֹשָׁה פְּעֻמִים שְׂאוֹתוֹ חֲסִיד נִסְהָ זֶה
שְׁלֹשׁ שְׁנֵי בְּרָא הַשָּׁנָה וְאֵם כֵּן תִּקְשָׁה לֵנוּ שֶׁהֵם אֲמָרוּ שֶׁהַנִּסְיָן
תּוֹךְ שְׁנֵים עֶשְׂרִי חֲדָשׁ הִיא עוֹלָה וְיִוֹרֵדֵת וְאַחֲרָי שְׁנֵים עֶשְׂרִי
חֲדָשׁ עוֹלָה וּמִתְקַשְׂרַת בְּצִרּוֹר הַחַיִּים זְשׁוּב אֵינָה יוֹרֵדֵת אֵם
כֵּן הִיאךְ שְׂמַע אוֹתוֹ חֲסִיד לְאוֹתָן רִחוּת שְׁנֵים אוֹ שְׁלֹשׁ פְּעֻמִים
בְּכָל רֵאשׁ הַשָּׁנָה. וְכִמָּה שֶׁאֲמָרוּ נִתְרַקְשָׁיָה כִּי בְּרָא הַשָּׁנָה
בְּלִבְדֵּהּ פְּתִיעוֹרְרוֹת וְשִׁמּוֹת וְיִשְׂרָאֵל בּוֹה בְּהִנְהוּ קִפְלָאֵי.
וְיָם מִמֶּנּוּ קוֹשִׁיא זֶו שֶׁהַמְּעֻשָׁה שֶׁל אוֹתוֹ חֲסִיד הִיא כַּחֲלֵי שְׂהִיָּה
הוֹלֵם בְּבִית הַקְּבָרוֹת שֶׁהִיא שׁוֹמֵעַ אוֹתָן רִחוּת שְׁלֹשׁ פְּעֻמִים
שְׂהִיָּה שְׁנֵים זֶהִיָּה הַכֵּל בְּחֻלּוֹם אַחֲרָי. אֲבָל הָאֲמַת מָה שְׂבִתָּה
שְׂהִיָּה חֲקִיץ. וְכוּן רוּחַ הַקֹּדֶשׁ וְהִיוּ מְסַבְּרִין בְּלֵא דְּתַתֵּן שְׂפִיָּה
וְלִשׁוֹן כְּדְבָרֵי הַשׁוֹפָר דְּבִרֵי הַמְּלָאךְ. וְכֵן כַּתּוּב הַרְמַזֵּן זֶל. וְכֵן
אֲמָרוּ חֲלִיבִסְקוֹ וְיָם נִתְן קוֹלוֹ לִמְנוֹ חִילוֹ אֲמָרוּ וְיָם נִתְן קוֹלוֹ
בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה שִׁישׁ שׁוֹפָר בְּיוֹם. לְמִנֵּי חִילוֹ אֵלֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם
צְבָאוֹתֵינוּ שְׂבִתְקִיעַת שׁוֹפָר יִשְׂרָאֵל מְזַדְעָזְעִים וְחֲרִדִים וְחֲזוֹרָם
בְּתִשׁוּבָה כְּמָה דָּאֵת אֲמַר אֵם יִתְקַע שׁוֹפָר בְּעִיר. כִּי רַב מֵאֵד
מִחֲנּוּ מְלָאכּוֹ הָעוֹשִׂים לִמְנוֹ אֵלֵי מִיּוֹמִינִים וְאֵלֵי מִשְׂמַלִּים
כְּמָה דָּאֵת אֲמַר מַחְנָה אֲלֵדִים זֶה. וְכַתּוּב אֵלֵךְ אֲלֵיךְ יִשְׂבַּעְתִּי
וְזֶה כִּי עֵצוֹם עוֹשִׂי דְּבָרוֹ הַנְּכִיאִים נִקְרָאוּ מְלָאכּוֹס דְּתֵיב וְעַל
מְלָאךְ הַכְּתִיב וְיִשְׁלַח מְלָאךְ. וְהַמְּלָאכּוֹס מוֹדְעוּעִין בְּשִׁמְעֵת
קוֹלוֹ דְּתֵיב וְאֲשַׁמֵּעַ אַחֲרָי קוֹל רַעֲשׁ גְּדוֹל וְהַנְּכִיאִים אֵינֵן
מוֹדְעוּעִין כְּמוֹ שְׂמִצֵּינוּ בְּמִשְׁחָה הִיוּ עֵצוֹם וְעוֹד שֶׁהֵם עֲצוּמִים
בֵּין הַמַּחְנָה הַהוּא שְׂמַחֲכֵין דִּין לְרַחֲמִים כִּי גְּדוֹל יוֹם " זֶה יוֹם
הַכְּפֹרִים וְנוֹרָא מֵאֵד וְיָם יִכִּילּוּ זֶה יוֹם הַדִּין הַגְּדוֹל דְּתֵיב וְיָם
פְּכִלְכֵל יוֹם בּוֹאוֹ הִנֵּה נִרְמָו הָעֵינֵין וּבְעִבּוֹר גְּדוֹלֵת הָעֵינֵין שֶׁהוּא
נִסְתַּר וְאֵינוּ מוֹחֵשׁ לֹא נִתְפָּרְסוּ בְּתוֹרָה אֲלֵא בְּרַמֵּזִים מְתוּבִים
וְגַם מִצוֹת הַשׁוֹפָר קִיצֵר הַכְּתוּב וְלֹא בִירוֹ אֵם הוּא צוֹמֵר אוֹ
מָה אֲלֵא יוֹם תְּרוּעָה וְזִכְרוֹן תְּרוּעָה בְּשִׁנֵּי מְקוּפּוֹת. בְּלִבְדֵּהּ. וְלֹא
נִזְכַּר כִּשְׂאָר הַפְּעוּדִים שֶׁנִּזְכְּרוּ פְּעֻמִים רַבּוֹת וְלֹא בִירוֹ אֵתָנוּ
כִּשְׂאָר מִצוֹת אֲלֵא שֶׁלְּמָדוּ אוֹתוֹ זֶל מֵן הַקִּבְּלָה מְנוֹרָה שֶׁהִיא
דְּתֵיב כַּכָּתוּב תְּרוּעָה וְכַתִּיב בְּיוֹבֵל שׁוֹמֵר תְּרוּעָה וְגַם לֹא הָאֲרִיךְ
בְּמִצוֹתֵינוּ וּבְתַקְוֵיּוֹתֵינוּ וְגַם זֶה הָעֵינֵין כִּכֵּר כַּתּוּב אוֹתוֹ רְבוּתֵנוּ זֶל
בְּתוֹסַפְתָּא דְּעִירוּבֵין שְׂאוֹמְרֵין שֶׁ כִּי בְּמִצוֹת שֶׁהֵם עֵיקֵר
חֲלָלוֹת כְּנוֹן שׁוֹפָר תְּפִלֵּין לֹלֵב צִיצִית מְקָרָא מוֹעֵט וְהִלְכּוֹת
רַבּוֹת אֲבָל בְּמַעֲדוֹת שְׂמַעְמָן גְּלָה וְמוֹרֵין עַל הַחֲדוּשׁ וְעַל
הַנְּסִיָּה מְקָרָא מְרֻבָּה שְׂהֵעֵינֵין הֵהוּא מְפֹרְסוּם כְּכֵל הָאוֹמוֹת.
וְזוֹד

חדוד ע"ה רמז לנו סוד הענין ולמה רמז פלח תרועה וזהו
 ותרועת מלך בו' ותרגם אנקלו ושכינת מלכותו ביניהן והאם
 שתרועה כשפה והיא שעמדה לאכותינו ולנו ותדע כי בענין
 המלכות כתיב וכי תבואו מלחמה בארצנו וגו' ובנסוע המחנות
 תרועה יתקעו למסעותי' וענין ריחו וריעו כל העם תרועה
 גדולה' ולא אמר דוד שופעי אלא יודעי' והוא מלשון רחמים
 כמו וידע אלדי' כקרב שנים תודיע' וזהו יודעי תרועה שהם
 תוקעים לפניו ולאחריה והיא באמצע תקיעה הראשונה רמז
 לאברהם שהוא איש חסד והתרועה באמצע רמז ליצחק
 הנעקד על גבי המזבח' פשוטה לאחריה כנגד יעקב שהוא
 איש תם רחמים גמורים' והנה מדתו של יצחק כלולה בחסד
 וברחמים והם שלש תקיעות שלש למלכות שלש לזכרון
 שלש לשופרות' מלכות זה אברהם שהמליך להקכה על כל
 העולם' זכרונות זה יצחק איל גאחז ומתרגמינן איל דכרא'
 שופרות זה יעקב חלול שהוקר מפני הקושי נשאר רחמים
 גמורים' וכן דרשו בחדש השביעי כאחד לחדש ונומר דרשו
 בחדש השביעי שהוא מושבע בצות שומר סוכה ולולב יום
 הכפורים' דבר אחר שנשבע הקכה לאברהם על העקידה
 לזכור לזכותו עקידת יצחק דת"כ גי' נשבעת' וגו' כאחד
 לחדש זה אברהם דכתיב אחד היה אברהם' זכרון תרועת
 זה יצחק תרגם איל דכרא' מ"ק"א קדש זה יעקב דכתיב וישראל
 שקוראיי' אמר הקכה זכרו לפני זכות אבות ואתם זוכים בדיו'
 משל לבן מלכים שהיו לו דין לפני אביו אמר לו עשה אנסלר
 לפני ואתה זוכה בדיון כך אמר הקכה וכו' ואין ספק כי לענין
 גדול הזכרון בתורה שני פעמים בלבד בפרש' אמור ל הכתובים
 אמר זכרון תרועה ובפרשת פינחס אמר יום תרועה ולא ראי
 זה פראיזה כי זכרון תרועה רמז לשכינה וכן תרגם אנקלוס
 ותרועת מלך שהיא באמת תרועת מלך ובת מלך שרמזו אל
 ולכן הזכיר בה זכרון וזהו יודעי תרועה מלשון וידע אלדי'
 כמוזכר בבבלי וזהו שומר תרועה כמוזכר ביום הכפורים של
 יובל' ויום תרועה רמז למחז יצחק והיא הנוהגת במדבר וזו
 היא תרועה יתקעו למסעותיהם ומוזכר שם שלשה פעמים כמו
 שמוזכר בכאן בראש השנה וביובל שלשה פעמים ולכן יש
 בגמרא פ' שהיה למד תרועות ראש השנה פ' המדבר ולא
 נתקייפו דבריו שאין ראי זה כראי זה והיא של ריחו שנאמר
 תרועה גדולה וגו' ואלו השתי תרועות רמוזים ר"ל בכ"ב בהגדת
 בהפסות בהרי א"ף שנבראו זכר ונקבלה כלומר שופע ומקבל
 ואלמלא נזקקין זה לזה מחריבין את העולם' ויודע מה היה
 דהרי א"ף ליודעים וליותן זבת זוגו רמז לזו פרעופין ומחריבין
 את העולם ואלמלא נזקקין אלו בדיון ואלו ברחמים ודי' להבין
 הנה פניאר שענין תרועה צורך גדול היתה לזכור זו המלה
 שהוא לשון שברון תרועה דכתיב תרועים בשבט ברזל' והקול
 קול בכי וילולי או נחוי' להצטער על פשעו ומפני זה מצותו
 בשופר כפוף לכוף לבו ולשוח אותנו' ולכן נהגו להתפלל כל
 התפלה בהכרעה ויש שוחים במלכיות וזכרונות ושופרו לברי'
 אבל מורי הרב ל'ר' שלמה בן אדרת היה נוהג בכל התפלה
 לשחור כיון ששחה שוב לא היה זוקף עד תשלום התפלה כל זה
 רמז לתרועה ולכן סדר רב בתקיעתה כפסוקי דמלכיו וזכרונות
 ושופרות בתחלה תורה באמצע כתובים ואחרי בן נביאים
 ובכל מקום מקדישין נביאים לכתובים אבל בכאן שהם רמז
 לרחמים ולשופרות ולכן כתיב ויום שמתחכם ובמועדיכם וגו'
 וכן ובהקהיל את הקהל לתקוע וגו' והתרועה והשכרים
 צריכין להיות כפין שבר ואנחה והכל לענין כמו שרמזנו' ויוד
 המלך ע"ה ביאר הענין יותר באלו הפסוקים שהתחלנו אמר
 תקעו כיהם הרחמים והם אברהם יצחק ויעקב שהם עיקר
 העולם וידוע שאין תקיעה בלא תרועה ולא היה צורך לו

להזכיר התרועה שהיא כתובה בתורה בפירוש ומה שלא זכרנו
 התורה כתב הוא' אבר בחדש כלומר בראש חדש שכן כתיב
 פוחר חדש על חדוש של לבנה' ועוד כי בזה החדש מתחדשים
 כל המעשים והעול' האמת נס כן נוטלין פרס מאביהם שבשמי'
 ובו ענין סוד העבור והקף המחזירים וסוד צינה והנפש ועולם
 המזכרים בספ' יצירה ועל זה נתקשה משה בענין חירח והשם
 יתעלה מחדש בו מלכותו בכל שנה ושנה' ואמר שופר הורה
 לנו שהמצוה היא בשופר והם אל קבלו אותו מסיני גזרה שוח
 יום תרועה שופר תרועה כמו שמוזכר בספ' ראש השנה והוא
 רמז לאילו של יצחק שנברא בערב שבת בין השמשות והוא
 רמז לשופר הגדול ולכן כתיב נאחו בסנך בקרניו שני קרנים
 בסנך ראה ישראל פסוכיך בעונות ותפלל עליהם' ולכן
 נהגו בשופר של איל לציצה כן המזכיר ונקרא שופר
 מלשון אף נחלה שגרה עלי רמז שנשפר מעשינו כמו שאמרנו
 במדרש שפרו מעשיכם לפני ואני אשפר מעשיכם כחיד
 המשפרת את העובר' והוא חלול רמז למה שהקדמנו וכפוף
 לפה שבתנו' וענין התקיעות כמו שתקנו אותם אל מיושב
 שהיא עיקר המצוה ומעומד לערב את הששן' וזה הוא אפרם
 אל כל של שאין תוקעין בתחלה פריעין לה בסופה פאי
 טעמא דלא איערבב ששן ואין ספק כי על אותן שמעומד אמר
 דאלו מיושב לא היינו צריכין לזה הטעם והלא רשעים גמורים
 הם אם לא תקעו כלל שעוברין על מצוה גדולה' ומה שאמר
 פריעין לה פירוש על ידי הצרות בר מיני' ודוקא כשעושין
 צדוק ונמרד ואי אקלע שבת יום ראשון לא' שהמניעה
 הזאת היא למצוה ולא לחלל שבת' וכן פירשו הגאונים אל
 וכן דרשו פראשית השנה חסר א"ף כל שנה שרשה בתחלה
 פטיכין לה בסופה כלומר שתוקעין ומתפללין בתרועה כמו
 רש דכתיב תזנונים ידבר רש' בכסא היא מלה לענינים רבים
 לשון כסוי שהחדש מתכסה בו' ופירש רש' אל שהלבנה
 כתכסה בו והנולד בן יוסו והלבנה נקראת חדש וכמו שאמרנו
 מאמתי מברכין את החדש וכן במדרש כי השם יתעלה דן
 עולמו והששן המקטרג הולך להביא עדים לשמש וללבנה
 לקטרג על ישראל וכו' ועוד רמז לענינה שהתרועה פוססת
 ברחמים וכמו שכתוב ויגבה צנאות בפשט' ואמרנו המלך
 המשפט' והשם מכסה עונותיהם של ישראל' ויש שאין בן
 קרבן ראש חדש דכתיב מלכד עולת החדש ולא אמר מלכד
 חסאת ועולת החדש וזה אינו כי כבר מנו בתוספת זה השעיר
 בכלל שעירי השנה שפנו שם' ויש שאין מוזכרין בו ראש
 חדש וכמו שאמרנו בעירובין זכרון אחד עולה לכאן ולכאן'
 ויש כסא מלשון קביעות שהחדש נקבע ומדמן בהן כמש'
 והעיקר שענינו מובלע וכמו שה' כמו שאמרנו למעלה'
 ליום חגיגו פירשו בו שאם אינו חג מהחגים נקרא כן שראוי
 לעשות בו שמחה וכמו שבא בעורא ועתה לנו אכלו משמנים
 וגו' ובמדרש נוהג שבעולם פ' שיושב בדיון מתענה ובתכסה
 שחורים אבל ישראל אינו כן אלא אוכלין ושמים כמי שידוע
 שזיכה בדניו' משל למלך שאמר לבנו שהיה לו דין עמד
 ואמר לו בני אל תירא אמור טענה פלוגית ומנח קוליוסוס
 פלוגית ותנצח בדיון' ויש מן אסרו חג בעבותים שהוא רמז
 לאילו של יצחק ויש שרומז להג הסוכות שהשיובה מביאר
 החג והשמחה כמי שנצח בדיון וזהו הנענוע כפאן דנקיט
 רומחא ומנענעה ועם כל זה הוא יום טוב של ראש השנה
 והאומר יום מקרא קדש טועה' ויש כי נקרא חגיגו שהחתימת
 נמשכת כל החג עד יום הערבה' ומה שאמר נחתם ביום
 הכפורים הוא על היחיד' כי חק לישראל הוא בגמרא פריד
 פירוש כי חק הוא לשון מזונות ועל מזונותיו נגזרין בו כמו
 שאמרנו במס' יש כל מזונותיו וכו' ואמרי פאי במסע דהא'

ראש השנה

חקק לשנא דמונני הוא דכתיב השריפני לחם חוקי ועוד דרשו חק כמשמעו שבתחלה קובעין בית דין את החדש והדר משפט לאלרי יעקב וכתיב לא גומר עלי כמו שכתבנו במרשת החדש הזה בענין תינות בת שלש שנים ובן שלש עשרה שנה ועברו בית דין השנה וכו' הוי לאל גומר עלי וכו' מעלת גדולה בישראל ומשפט לאלרי יעקב רפנו לנו כי בזה היום הוא יום הדין וצריך לפרש אם הוא דין של הנפש או דין של הגוף והגבון והפוכה לכל החכמים שהוא דין הגוף כמדה מעשים חדא דסברא הוא כי אם בנפש יתהפך הדין בכל שנה אם מרד או אם עשה תשובה ועוד היאך דנין הנפש בעודה בגוף ולא הגיע זמנה ועוד כי בדברי רבי יוחנן לא הזכיר גן עדן כמו שהזכיר בברייתא של שלש כתות אלא ודאי דין הגוף הוא וכדאמרי כל מזונותיו של אדם קצובין וכו' וכן מעש של אותו חסיד שלן בבית חכמות וכו' ובתפלה תקנו ועל הפדגו' וכו' ומה שאמרו סוף ברכות סכות לראשי ביום נשק אלו ימי ניסן ותשרי שנושקין אלו לאלו ופירשו בו שהיום והלילה שוין ונושקין אלו לאלו סכות לראשי בהם פן הדין כי כמסח נדון על התכונא ובתשרי ענייני האדם כאותה מתניתין כארבעה פרקים בשנה וכו' והלכתא שהכל נדון בראש השנה כתקיעתא דגירובין וכן ר' יוחנן שלש ספרים וכו' ולא הזכיר כתות כי שם באים כלם לפניו ובכאן דן כל יחיד ויחיד והוא בביתו וכן אמרו בירושלמי על חר בר נש דדפיך בריש שתא ודינין יתיה ומה שאמרו לחיים ולמיתה לא לחיים ופיתה מפש אלא כל טוב שבעולט הזה קורא חיים ורעותיו קורא מיתה ולכן המדקדקים אופרין זכרנו לחיים כתבנו לחיים טובים שיש חיים של צער ויטורין ועם כל זה יש לרדק שהרי כמה צדיקים נפיתה וגם בייסורין וכצער וכמה רשעים בשלוח וחיים טובים והכתוב צווח על זה יש צדיקים וגו' והלם על תירו' צדיק ברינו כי יש שרובו עונות ומפני מעוש וכו' נוטל שכר בעולם הזה וכן רשע בדינו שיהיה רובו זכיות ומפני מעוש עונות נענש ושכרו לעלם וכמו שהארץ הרב בוח בשער הגמול וקשה לי צדיקים גמורים ורשעים גמורים ועוד הבינונים למה פמתינין ולמה אינו נושה מיד וים צדיקים גמורים לגמרי שיש להם קרן ופירות לחיים ורשעים שאין להם להם קרן ופירות למיתה מיד ובינונים הם העומדים בין שתי הכחות הללו ואפילו רובו זכיות או רובו עונות ואם זכו ועשו תשובה נכתבין לחיים ואם לאו נכתבין למיתה וזכו רוצה לומר בדינא לדברי הרם על ולדברי הרם על נתרץ שאין דין נוסח אלא ביום הדין ולכן לא נזכר בכאן רוב חסד מפני כלפי חסד אלא בברייתא שלש כתות וכו' וכן פירוש הרמב"ן על ומה כן הוא שלש דינין האחד דין הגוף בראש השנה והשני דין הנפש בשעת פטירתו של אדם השלישי דין הגוף והנפש ביחד ליום הדין הגדול אחר תחיית המתים וכו' היא ברייתא שלש כתות ליום הדין וכן פירוש הרמב"ן על ואמר לאלרי יעקב ולא אלרי אברהם ויעקב שהוא אל הרחמי העונה בעת צרה כמו שכתוב יעקב ביום צרה ישנבך שם לדי יעקב כמו שאמרו בסוף ברכות ולא לרי אברהם ויעקב מכאן למעל הקורה שיאחזו בעבו של קורה פירוש שהיה לו צער גדול בניסן ואמר משל לאשה היושבת על המשבר ואופרות לה שנגנותיה היושבת שם פאן דענה לאפיק יענה אותך ועוד כי מלת יעקב מורה על השכר העתיד שלשון והיה עקב תשמעון וגו' ועוד יש באותיותיו עניינים גדולים כמו שאמרנו כבר ואמר ערות גיחוסף שמו וגו' יש שפירשים אותו על ישראל שנקר בשם יוסף דכתי' הנה כיצאן יוסף אולי יחנן צבאות שאירת יוסף והענין בציאת ישראל ממצרים ויהיה על ארץ שמים שיצאו ביד רפה או בקצתן חזר לשם אני יוצא בארץ

מצרים שפת לא ידעתי אשמע כמו מעס לועזי ואמ' הסירותי מסכל שכמו כי בחדש זה בטלה העבודה מאכותנו כמצרים כמו שאמרו בראש השנה ועל זה אמרו תקעו שרופו לבטול השעבוד כמו שצותח התורה לתקוע שומר ביום הנצורים וחכמים אל דרשו אותו יוסף עצמו ועדות הוא אות הא שניתוסף בו שליפודוהו שבעים לשון כמו שדרשו בסופו וזה הוא שפת לא ידעתי אשמע וענין הסירותי מסכל שכמו כי בראש השנה יצא יוסף מבית האסורים והכל אמת ורכותינו דרשו כי בתשרי ננאלו ובתשרי עתידין ליגאל כדאמרינן בראש השנה ר' יהושע אומר בניסן נברא העולם בניסן נולדו אבות בניסן מתו במסח נולד יצחק בראש השנה נפקה שרה רבקה רחל ולאהי ר' אליעזר אומר בתשרי נברא העולם בתשרי נולדו אבות ומה שאמר בתשרי נולדו אבות על אברהם ויעקב קאי דבין לר' יהושע ובין לר' אליעזר כמסח נולד יצחק וכן הוא כפכיו וא ובסוכות באו המלאכים לבשר שרה ואמרו למועד אשוב אליך והיינו המועד הראשון הבא והוא מסח' וחילוחת לטבעה וילדות למקוטעים וכן במירקו ר' אליעזר ביום הכפורים נמול אברהם והמלאכים באו אליו ביום שלישי לפילה ואמר לו למועד וגו' דסוכות הוא מועד כיון שלא היו עוד סוכות אלא שני ימים כפאן דקיימי ביה דאמי ומה שאמ' בשנה האחרת אתיא כפאן דאמר בניסן נברא העולם ויש לעיין כי בבראשית רבה אמרו כי כצנאו הפלאכים ליל פסח היה דכתיב לוישי ועשי עונותי ובלוש כתיב ומצות אפה זאכלו ונצטרך לפרש למי זה כי למועד פה לשנה האחרת לזמן בזה והוא מסח' בראש השנה נפקה שרה וכו' ויצא יוסף וכסלה עבודה בניסן ננאלו ובניסן עתידין ליגאל ולר' אליעזר דאמר בתשרי נברא העולם וגו' ובתשרי עתידין ליגאל בתוך הכא תקעו בחדש שומר וכתיב התם והיה ביום ההוא תקע בשופר גדול וכמו האובדים בארץ אשור והנחמים בארץ מצרים וגו'

פירשת האינו

קמלס לעסס פוס סלנדים וגו' כסרס סרסס יולדו וגו' קמס סכוס עד דכל וגו' (קמלס כ)

תפלה למשח

תפלה זו כצאת דוד כתב וחת קבלה אצלם שהת' לפשה רבינו ע"ה וכתבה כספרו וכן הזכירו רז"ל כי דוד חבר ספרי שירו של יבני אדם אדם הראשון ומלכי צדק אברהם אכף היסן ידותו וגו' בני קרח אסיר ואלקנה ואביאסף רוצה לום העשרה זקנים אמרו המזמורים הכתובים בתהלים והוא כתבם כספרו ואמר כי מזמור שיר ליום השבת יסרו אדם הראשון בערב שבת וכשב' השכים ואמר ומזמור איתן הפורחי הוא אברהם ואמר כי מזמור לארנוגו אפר מלכי צדק והשאר הם מזמורי כשפס והתפלה לפי דעת רז"ל אברהם משה עם המזמורים הבאי שלא חוזרו בהם שום מחבר והם יא והם קבלו שאמרן כנגד יא עשר שבשים שביך בסוף ימי לאחר זאת הפר זאת כמרשת חכר ואמרו כי תפלה זו אמר כנגד ראובן שהיה בעל תשובה והתפלל וכן שאר המזמורים כמו שפוזר בדרש כל אחד ואחד כל שבט ושכמו ולכן הזכיר בואת התפלה ענין תשובה שאמר תשב אנשי עד דכא וכו' והתחיל איש האלרים כנגד כמו שאמ' בואת חכר כי הוא איש האלים ולא אמר איש כי איש שפטר נדרי אשתו וכמו שכתב ויחל משה וכתב לא יחל דבר ואמרו הוא אינו מוחל וגו' ויש בזה סוד נשגב ונצלם יי' מעין חזק

הזכיר ושם המיוחד שהוא על הרחמים והקדים רמזא למכת
ואמר שהוא מקום העולם כמו שאמר מעונה אלדי קדם אמר
כי הוא לנו בכל הדורות-מקום ומחסות ויש מעון לשון השגחה
כלומר כי תמיד פשיט ושם עינו עלינו לשובה וזהו בדור וזר
ואמר מה היא רמזא שהקדים לנו ואמר בשרם הרים וילדו
ותחולל ארץ ותבל הזכיר ארץ ולא שמים בעבור שהוא מדבר
על בני אדם שחייקו מועטין שאין עומדין אלא המינין אבל
המרים של זה עולם השפל הוויים ונפשים ולכן לא הזכיר
השמים שאישיהם עומדים נצחיים וזכר ההרים שהם עומדים
יותר ואמר ארץ על הישוב והזן פן היישוב ותבל על היישוב
וכעולם כלומר קודם בריאתם ואחר שיבלו ויאבדו אתה אל
גפו שכתה הפה יאבדו ואתה תעמוד ישב אנוש עד דכא מ
תיסר האדם בייסורין עד דדוכח של גפם על רוב עונותיו וכל
כך הוא גדול חסדך שאמר שובו בני אדם ואע"פ שלא היה פן
הראוי שלא שב עדיך אלא מתוך הצער או קרוב למיתה שהיא
הגמט דכה כל זה אמרת להם שישבו ותקבלם ודל סומכין
הקמנו כלום אתה הוא מעון כי בשרם חרים וילדו אמרת שובו
בני אדם כלום שהקדים התשובה קודם שנברא העולם וכלא
הזל במסנת נדרים שבעה דברים קדמו לעולם ואלו הן תורה
תשובה גן עדן וניהגם כסא הכבוד בית המקדש ושמו של
פשיט ואמר תורה פנא לן דתביא כי קנני ראשית דרכו
תשובה דתביא בשרם הרים וילדו ונו"גן עדן דתביא וישע ח
אלדים גן בעדן מקדש גיהנם דתביא כי ערוך פאתול תפתח
כסא חכנו דתביא כסא כבוד פרום פראשין בית המקדש
פגין דתביא מקום מקדשינו וכתבי ופוצאותיו מקדש שמו של
משיח דתביא יהי שמו לעולם לפני שמש יגון שמו וכן דרשו
אותם גם כן על הצנח עמודיה שבעה על אלו שבעה הדברים
שקדמו לעולם ואין ספק שהקדימה הזאת שאמרו חז"ל אינה
קדימה פשוט בפועל דהא לא איפשר שיש באלו הדברים
שחזקו דברים הכרחיים שלא יוכלו להיות לא בעולם המציאות
בלבד והם גן עדן וניהגם ובית המקדש שאע"פ שיש גן עדן
וניהגם רוחניים יש גם כן ארציים שמש באר"י שאינו מאפיין
בזה הוא פין ואמיקורום וכן כתב הרם אל שגן עדן הוא באר
וכבר בא בתלמוד פי שראה אותו ונכנס שם וכבר בא בתלמוד
גם זה שהחכמים הקדמונים זיינו הלכו שם לראות בעצי
הגן ובצמחים להגדיל הכתמים וכשהגיעו למקום להט החרב
המתחמכת נשרפו וכן מוזכר בספרי הקדמונים ואלכסנדר
חלף שם וחכמי ישראל חזרו לו הדרך שילך שם כמו שמוזכר
בספס תמיד ובספר שעשה אלכסנדר גם כן כתוב זה באורך
וגם ניהגם כבר ראו אותו חכמי ישראל ונכנסו שם וספרו לנו
פסח מדורים שם וכמו שהוא במדרשים אם כן אי אפשר
לחיות שקדמו לעולם כפי שישן של דברים כי אנה יהיו ואין
פוצאות עדין בעולם אבל דעת החכמים בהקדמה הזאת יש בו
שני עניינים האחד נגלה והשני נסתר והנגלה הוא שהדברים
האלו עלו במחשבה ולא נבראו פשוט ותחלת המחשבה היא
סוף הפעשה כי כן דרך האומן הטוב כשרוצה לבנות בית
תחלת מחשבתו היא לישב שם האדם לחגן עליו ולשמרו פן
החורף ופן הקיץ וכן הוא סוף הפעשה וכן הענין בשם ית
כי עיניו הרואות כי חרבי נבראת האדם שיש המכים יותר
פמים ואש והם המשפחה והגוף שנתקמח הוא עליונה רוחניות
והגוף הוא שפל ונבזה ארציי וחברם בידו ואין לשאול למד
כמו שאמר הנביא הריב את יוצרו היאמר חומר ליוצרו מה
תעשה שהוא ית היוודע וחיבה סוד הברואה לחיות מבח נמש
הנשמת יצר טוב מנהיג לאדם בדרך טובה ומכח הגוף כח
פמשיד אחר התאוה והוא השטן ויצר הרע והוא כמו שאר
שבעים כי השאור לבדו הוא רע אבל בשמישים פמנו בעיסה

כשיעור ובראוי הוא טוב מאד ולכן כשעלה למחשבה לבראת
האדם בזה שפחשבת האדם קדמה לכל זכויות הנשמה
גזרת בארץ נכריה ברא לה אלו הדברים ועלה במחשבתו
לברא התורה ולחנהיג האדם במצות עשה ולא תעשה ואם
יוצא ברא התשובה וברא מקום לשכר ולעונש ומקום לדון
בחס חבריות ומקום פוכן לעשות המצות שיחיה אוהו דק
ומקום קדוש ותכלית השכר שהוא שמו של פשיט והענין
המנימי כי כל אלו הדברים שהזכיר התנא הם דברים רוחניים
תלויים בעליונים והם סוד הקבלה רוצה לומר המרכבה ואחר
שאמרנו זה נחזור לעניינינו דמה שיש לנו בכך לחזות לשב
אלדינו בכל החסדים והסובות שנפלונו שקודם המציאות
חשב כמחשבתו השחורה לבלתי ידע מפנו גדח ושיחיה לנו
שם ושארית בארץ החיים וברא מיני רמאות ותבלין לחיותנו
והיא התורה שאם נלך באורחותיה ובדרכיה אנהנו דבקים
בשם יתכרך ואם חס ושלום נשה פן הדרך ברא רמזא
אמיתית והיא התשובה שחזרת האדם לבריאותו הראשון וזה
בכל זמן בין כשחאדם איש בין כשהוא זקן וגדולה בכל
שכרא לנו אלו חיים עשרת ימי תשובה שהוא נמצא בחס
ליחיד ולרבים וכמו שאמר הנביא דרשו בהמצאו ודרשו
חזל שהימים העשרה הם כנגד שמות של הקלה וכנגד עשר
מאמרו וכנגד עשרת הדבר ובהם יושב הקנה על כסא רחם
ולכן תקנו בתפלה המלך המשפט אם השמשט הוא שם
הרחמים כמו ויגבה יצאנות במשפט ואם אמר פחזירין
אותו ועוד כתב הר יונה אל בעני התשובה כי אע"פ שאלו
הימים נכבדין ראויים לתשובה כל יוםא ויומא זמנית הוא ואל
ישתין אדם לחם לא יהיה תמיד בעל תשובה כמו שכתוב בכל
עת יחיו בגדיך לבנים ואמרו שוב יום אחד לפני מיתקך וחביאו
זכרם לברכה משל מאשת חספן שהיתה מתקששת בכל יום
וכלי ותמשל שהביאו פחמלך שיומן עבדו לסעודת
פקחין שבהו וכלי ול תאמר לכשאפנה אשנה שפא לא
תפנה ובראש המשנה היא מתפרשת על זה הדרך אמר אל
תמרוש פן הציבור כי חזקה היא שיש ביניהם חסדי וטובים
ותמיד תלמוד פהם מוסר ודרך טובה ואל תאמין בעצמך
כלומר אף על פישאתה חכם אל תאמר איני צריך שאשפוך
על אחר לשמוע מוסר מפני כי המוסר הוא מוכתמיד שהרי
יומין כחן גדל שמש וכולי ואל תדין את חבירך כלומר
אף על פי שאתה אדם גדול ואיך חושד עצמך ותראה אדם
גדול ממך באי זה מעלה שיחיה שיעשה דבר שאינו הגון אל
תדינחו בלבך ותאמר הוא ראוי לכך להיות גדון בעונש
גדול על דבר רע שעשה כזה שעשה עד שיבא מעשה כזה
בידך ותהיה באותה מעלה ותגדל פאותו עיני וכבר דרשו
רבתינו זכרם לברכה על שני כתובים אפרן חושע בדבר
אפרים רתת נשא חזק בישראל וגומר ועתה יוסיפו
לחשוב וגומר כי אלו הכתובים בראה קשורן רחוק
והמפרשים כלם מפרשים כמו שתרנו ונתנו עויאל פד
ליל חד מדבת אפרים רתתא אחיד להון לעממיא
מתברכין חו בישראל וכדו דתבו על סעוואת מתקסלין
פירוש כי בני אפרים חשוכים ומעולים וכשחיו מדברים היה
פירוש על בני העמים ויאחזם רעד וירצו לומר כך כשהיה
מדבר שבש אפרים רתת הוא לעמים כי הוא נשא ארץ
בישראל ובעונם שאשפלו לבעל פתו ועם כל זה עתה כשהלך
ירבעם אפרתי יוסיפו לחסא כי תחלה אם היו עובד מלבעלי
בימי השומטים היה חשופט מזהיין ושבים כתשובה ועתה
עשולחם וכולי עגלים ישקן על שני עגלי זהב שעשה ירבעם
שכל כך היו מחבבים להם שהיו נושקים אותם

האזינו

כמו וכל המה אשר לא נשק לוי ורבותינו זל פירשו אלו
הפסיקים בענין אחר כי כשנשא שלמה את בת פרעה עשתה
לו רקע בבית אהרן משכבו ועשתה שם כוכבי זמורה והלילה
שנשאה היה שלמה רוצה להשכים בבקר לתמיד של שחר
ועכבתו בת פרעה ואמרה לו שהוא לילה ואינו שעת עדיין
והראתה לו הככבים ברקיע והיו ספתחות בית המקדש תחת
פראשותיו של שלמה שחיה מחבב העבודה ולא היה רוצה
שתיעשה בלעדו וכשהגיעו ארבע שעות ולא קם נתנו כל העם
ובאו לפתחו ולא היו מדברים ממחד שלמה ותיה שם ירבעם
אמרת ותיה חשוב וגדו וחסד וקנא ודבר קשו וזהו כדב אמרים
רתת ונתעלה על זה בישראל וזהו נשא הוא בישראל וכשהגיע
למעלה גדולה ותיה הלך הוסף הוא לחשוב כי שלמה אשם
בבעל בלכד שבנה במה והוא עשה עבליים וזהו אל תרין ארז
הכירך ואל תאמ' דבר שאי לשמוע כו' כלו' אם יבא לירך
דבר מצוה או לשמוע דבר הלכה שאיפשר לך לשמוע עתה כי
אתה מניא מאמר סופו להשמע כי יהיה לך זמן גדול לשמוע
ואל תאמר לכשאגה כלו ואפילו אתה עסוק תניח עסקיך כי
שפת תפוח קודם עת המנאי ולכן חובה עלינו לעזור עצמינו
ולחפש במעשינו ולחקור ולשוב אל י' אלדינו מאחר שכל כך
גבר חסדו עלינו להורות לנו הדרך אשר נלך בה ואת המעשה
אשר נעשה והיא התשובה והבטיחנו שיקבל אותנו כי ימינו
משושה לקבל שבים ואם חס ושלום גתרשל בזה לא די שלא
יקבל אותנו אלא שאנו פושעים עון ואשמה על עונותינו
ואשפתנו ואנו גורמין לסבות חרון אף השם עלינו והמשל
שחובנו במדרש קהלת על אסור אחד שהיה בבית האסוריים עם
אפרי' אחרים וחתרו פחתרת ויצאו ונשא אחד ותיה המחתר'
פתוחה לפניו אמרו לו קשה יום איך נשארת אתה בבאן
והפחתרת פתוחה ולא יצאת כאשר יצאו חביריך הכו אותו
והשליכוהו בשלשלאות של ברזל כן המשל בישראל שהורה
להם הקכה דרך שיוכלו לחזור בה והיא התשובה והם אינם
שבים הוא כועס עליהם ופוסף עון על עונם בעבור שהם
מורדים ואין שומעין לדבריו וכן דרשו חז"ל בענין גבל דמתיב
ויהי בעשר הימים ויגוף י' את נבל וימת אמרו כי אין הם עשיר
יפתאובה ובעבור שלא שב נגפו השם ועל כן אנו חייבים
להודות לשם שהוא טוב וסלח ופורה חסאים בדרך ולא נהיה
עם כפויי טובה כמו שאמר משה כו' הפרשת הל' תגמלו זאת
וגפו כי ענין השירה הזאת היא נכבדת מאד חזיר בה פיה
הסוכות והמעלות שגל השם לישראל קודם חתורה במצרים
ובים ומה שעשה עמהם במדבר והבניסם לארץ ומה שעתידי
הקכה לפיות המשית להתקם מאויבינו והשוב הצפון לתחית
המתים ולעולם הבא ולכן אמרו בספרי גדולה שירה שיש בה
עבר ועמדי וחוה ניש בה בעולם הזה ובבא' ורזל אמרו שזו
פעשר שירות שנאמרו בעולם והוא רפו לעש' שפות של הקכה
ול' ימי תשובה ולכן פסקו השירה לשיבה חלקים ונתנו סיפן
הז' לך ופרש' זל לך לולי בעם איכי כי ידן י' עמו והרמבם
זל כת לו חכמי ישיבילו ואת כי אשא ואין ספק כי כוונתו בזה
השפן שהוא אותיות שהוא סוד ימות העולם הרמזו בששת
ימי בראשית ובמקדש היו קובאין אותו במוסף בשבת בעבור
שהיא בוללת כמה מעלות טובות ואמרו משה ביום שהגיע
זמנו להסתלק מן העולם התחיל ואמר האזינו השמים בעבור
שהם עדים קיימים כי השם ית' ובינו שהדש העולם לצורך
ישראל שכוונתם קדמה לכלי ואם לשמים האזינו ולא רץ לשון
שמיעה ושמיעה אם בהפך שמעו שמים והאזינו ארץ הבותינו
זל תרצו כי משה רבן של כל חנביאים היה מדבר כמו שהיה
אושב בשמים ואמר האזינו כמו שמדבר לאון חבירו ואם לארץ
תשמע כמו שמדבר מרוחק ושמיעה אמר בהפך אמר האזינו

לארץ שהיה בה ושמיעה לשמים שחיו רחוקים ועל זה חשמיש
והארץ הפוזכרים כאן הם השמים והארץ הראשונים של
בראשית ועל זה אמר בכאן השמים והארץ בזה הידיעה
וישמיעה אמר שמים וארץ וגלו לנו בכאן מעלת משה ושמיעה
ושאר הנביאים כמו שאמרו מה בין נבוא משה לשאר הנביאי'
ששאר הנביאים היו בתגבאין באספקלריא שאינה מאירה
ומשה באספקלריא המאירה וגם כן העידה עליהם תורה
שבכתב ושבעל פה י' ערוף כמשר לקחי זו תורה שבכתב
דכתיב כי לקח טוב נתתי לכם אמר רבי יוסף זו תורה שבכתב
ושבעל פה ולפי זה הדרך הם שלש כחות בגוד שלשה אבות
והם הכת האחת שמים וארץ כדוריים והשני העליוני הרוחניים
הפוזכרים בבראשית והשלישי תורה שבכתב ושבעל פה ולקח
רשות כי שם האקרא האור תמים מעלו והזכיר בזה הפסוק
כל הבנין והפנין כמו שכתב הרמב"ן והתחיל תוכחה הל'
תגמלו זאת והיא גדולה לרפון לחכמה עליגה הא' תראשונה
פיהם הגדול י' והא קשנה של בהבראם כנגד הא' האחרונה
ואם תגמלו זאת ועל דרך הקבלה תגמלו שגמלנו זו מפקודה
ומצוה בי תגמלו מן נפולו חלב ושלח זאת ידועה מלומד
שעונותיכם גרפו לחרוקי זאת פחשם ית' ועל דעת ר' אברהם
זל היא היתה הא ידועה אחרונה שבשם והיא בהכרעם והיותה
קטנה קודם שנתגה התורה ולא נתגלו האותיו ונתגלה דבתה
והיתה נוסכה וכתוב וראפתי ישיבה ונו והוכיחם שהם גבוי
טובה שהיה מלת נבל שאינו פכיר בטובה י' ולא חכם כי יש
מגבל לתועלתו ואלו ישראל לא היתה לתועלתן ולחנאתן וכל
זה ששיחתו דרכם כמו שאם קודם שיחת לו כמו שפי' הרמב"ן
זל חלא הוא אכיר חזירי שלשה נפולות אביך קניך קודם
חבראיה כי מחשבתך קדמה לעולם כמו שאמר ישראל קניך
אחד הוא עשך כפתן תורה כי שם בגמרה העשיית זיכונך
בחקמת המשכן ובמדרש על ג' פעולות שבהם בישראל בהגם
לוי ישראל שחם שלמי מפנו גנה מפנו יתד ואחרת הודיעם
מה שעשה עמהם בהנחל עליון וגו' אקלימים כל אחד בליל
פעשרה והם שרים חוץ מישראל עמו כי חלק י' עמו והוא חסד
גדול מאד והציב שנים עשר גבולי אלכסונן עליונים כנגד
שנים עשר מולות וכנגד שנים עשר שבטים שזה חסד השם
שהם קשורין בעליונים כלו הוא קושה עכסם חסדים לו זאתם
משלמין לו הגמול הזה ואמר אחר כן גסי המדבר ימצאהו
בארץ פדב סיפק ארכיקו יסובכחו ויבוגהו בעמני כבוד במן
ובשליץ וכאר יצרנהו מן המלכי הגויליש ומכל נוק נחש שהק'
ועקרב' כאישון עינו רפו לשכינה מלשון אישות ודבק אל
הדעת עין כעין וזו גדולת ומעלה' כנשר יעיר קנו רפו להב'
מה שעשה עמהם ביצאת מצרים שהוציאם ברחפנות גדולה
כנשר שחוא עוף רחפני פאד פי כשהולך לגדולי קודם
שיגיע אליהם נתן קול בנחת כדי שיכירו קולו כדי שלא
יפחדו באימתו שלא יחסבו שעוף אחר בא להפיתן וגאלי
קודם שיגיע אליהם יפוחו וכשיושב עליהם פרוק בוגע ואינו
בוגע יושב ואינו יושב ואחר כך פורש כנפיו ונושאם על
אברתו שלא יגע בהם והקץ שאינו פתיירא פעוף אחר יקץ
עליו כי שאר העופות מוליכים גויליהם בין רגליהם ממחד
הנשר זה על אברתו בין הקדוש ברוך הוא שלח להם בתהלת
במצרים נביאי משה ואהרן ואמר לו לך ואספת את זקני
והודיעם שמו הגדול וכי זכר להם בריתו את אברהם ארז
יצחק ואת יעקב' ברחמים גדולים גבורים כגו' עם
כדי שישמעו הדבר כלפי' ולא הוציאם ממצרים בתהלת
ובחפזן עד שהודיעם אלו העניינים שלא יפוחו באישת
המלכות' ואחר כך הוציאם הוא ולא מלאך ולא שרף
וזהו שנאמר י' בוד יתחנו ואין עמו אל נכר וחולכים במדבר
בפלאך

אל היה מלת משכיל לשון שבח ויש אופרים שמשכיל עם כלי
 שפצינו בספר הזה עשר כלי שיר פכתם שנין עלבות ננינות
 ופחלת נזמות שושנים שפינית נחילות משכיל ואין ספק בלא
 העשריות הם רפז לכל העשריות הקדושי' כמו שנ' על יד עשר
 זקנים כמו שאמרנו ב' האחרת והם רפז לא חמים הקדושים
 ולוח היום הקדו העשירי שהוא קדש ליונקר קדוש יי ואכרינן
 בפרדש כי בו נעקד יצחק ובו נמול אברהם ונכתרו בו יג'
 בריות כנגד יג' מדות של הקנה שלמד בשה בהר שכל זמן
 שמוכרין אותן אינן חוזרות ריקם' וכמו שאמרו אל בירח
 כרותה ל'ג' מדות שאינן חוזרות ריקם וכמו שאמרו אל שנחלקן
 הקדמונים באלו היג' מדות יש מהן פונין ה' השתי מדות וכן
 נראה מנהגנו ולכן החזן אומר ויקרא והצבור אופרים ה' ויש
 אופרי כי השם הראשון הוא שם העצ' ולכן יש בו מסיקומונין
 מוקד עון אבות שהוא פן המנין ויש פונין ניער חסד לאלמים
 שתי מדות כי לאוהביו הוא לאלמים ולשומרי מצותיו מיראת
 לאוף דור ויש אופרי כי אין היחיד זוכרם ולא שהיחיד המרבין
 בתמלח בעת צרה זוכרם ועוד דרשו אל כי משניל אל על יד
 שהיה מדבר על ידי תורגמן שהיה נוהג לכתורגמן רשות
 למרסמו ולהרים קול בו כי אין דרך הרב הגדול להרים קול
 בפני העם והיה נוהג רשות לתורגמן להרים קול בפני העם
 ובעבור כי זה המומרה הוא נכבד מאד ומורה על ענין התשובה
 שחלה וסליחה היה במרסם אותו ודוד בפרך יסד זה המומרה
 על ענין גת שבע עם המומרה שאמר אחרי כן חנני אלדים
 כחסדך כי אף על פי שאותו עון לא היה כל כך חשוב לדעת
 רבותינו אל בגיש נתן לה אוריה בעלה כמו שכתוב בסכ' שבת
 שנזאת ערבותם תקח רוצה לומר דבר העוורב בינו לבינה
 והוא גש בריות ואמרו כל היצא לפלחמת בית דוד כותב גש
 בריות לאשתו ויש אופרים שאוריה נתן לה הגט בלא תנאי
 מפשוע זה אמרו כל האומר דוד חטא אינו אלא פועל' ויש
 פמרים כי נתן לה הגט בתנאי אם לא ישוב פצנא הפלחמת
 יחיה גש מעשיו ולא שב ואף על פי ששב הוא לא היה עם
 אנשי הצנא וכשבת אוריה נסא גש לפמע' וכשנא עליה
 דוד היתה מגורשת ואף על פי שהנא עליה הוא כאשם תלוי
 עם כל זה לא היתה אשת איש וזה שאמרין כל האומר דוד
 חטא אינו אלא פועל רוצה לומר חטא גדול דאשת איש אבל
 חטא חטא קל וגם ענין אוריה אין חט' ביד דוד שפורד במלכו'
 הזה כמו שאמרו אל שאמר אוריה ואדוני יואב שקראו אדון
 למינו ויש פמרים על שאמר לו דוד לך לבינה וטהר ורחץ
 ולא הלך והסרה את מ'ו ונתיב כל איש אשר יברה את מ'ו
 יומת נראה שגן מות הוא אף על פי כן בעבור שהיו העם
 מרגנים על זה ולקיים והייתם נקיים מ'ו ישראל היה חטאתו
 גנדו תמיד ומורה עליו וזהו שאמר הכתוב כי אני אלצע נכון
 וחפאתי נגדי תמיד וקראה אלצע על שם יובן יי אלדים ארז
 הצלע וגו' וכן אמר ובצלעי שפחו ונאספו קראה אלצע שהיתה
 ראויה לו כמו שאמרו אל בפסכת סנהדרין ראויה היתה בר'
 שבע לרוד אלא שאכלה פנה ועם כל זה היו אויביו שמחים
 לעונו והיו מרגנין עליו ופכיישין אותו כמו שאמרו אל קרעו
 ולא דפו כי אם היו קורעין את בשרו לא היה דפו יורד מתוך
 הבושה שפכיישין אותו ועל דרך זה היו מוחזין מיהם עליו
 ולא שתקו כמו כי תקרעי בגוד עיניך' ואמרו בפרדש
 אל תהי צדיק הרבה זה דוד שאמר בחנני יי ונסני ולא עמד
 בנסיונו' ואל תתחכם יותר שהרג לאוריה ולקח לאשתו
 שפרוב חכמתו הורה הוראה לעצמו לכא על אשתו על הגט
 והרג לאוריה על שמרד במלכות' לכה תשובם שנענש עליהן
 שהיה לו להחמיר על עצמו מפני החשד ועל זה התורה לפני
 השם וצוה למרסם עונו כדי שילמדו בלמו כל אישומים

במלאך ההולך לפניכם ואחריהם כנשר וזה הוא שאמר אתם
 ראייתם אשר עשיתי וגו' ואחרי כן אמר להם כניסתם לארץ ומה
 שיעשה עמה ירכיבוהו על בתי ארץ וגו' חמאת בקר וחלב צאן
 וגו' כמו שתרנו אנקלוס אמר אחרי כן וישמן ישורון ויבעט כי
 הוא העושה להם כל אלו הטובות והם כפויי טובה ככתחלה'
 עם נבל ולא חכם ועבדו על בארץ פכמה מינים זרים ולא עוד
 אלא לשדים שאין בהם מועיל והם חדשים לישראל לא עבדו
 אותם אבותם תרח ואנוש היו עובדים לכתות עלינו ולשרים
 שהיו אלודות וצורך לעולם בכחם ומשטרם אף על פי שגם
 הם היו חוטאי' עם כל זה אינו כחשא הזה שהם נבל ולא חכם
 ואמר כי על זה חשב לאכרם למרי כי הם קנאוני בלא א ואני
 אקניאם בלא עם והם עם כסדים דכתי' הן עם כסדים זה העם
 לא היה אבל לא עשה כן אלא עשאם תחלה עם גדול ושריבו
 גדולים כל זה למעלה שלא יפסדו ביד מלכים ויפלים כי אין
 כבודם שיפסדו ביד אומה שפלה וזהו היו צריח לראש כל
 המציר לישראל נעשה ראש ואינו פחיתות כמו שחשבו רבים
 אלא למעלה של ישראל כפלת אפאיהם רפז לעשר השבטים
 שהם בנהר גזן ובנהר ספכטיון שהו נהר שיש בו כמח מלאים
 שמתנועעין אבני דומה ועוד ששונותין בשב' ואופרי המעמיקין
 באלו העניינים כי אלו שבעה איקליפין יש למעלה f כוכבים
 כוכבי לכת לכל איקלים כוכבו וכן אפאיהם של הנחר חוה
 פושל עזי שבתאי ואמר עליהם אפאיהם ועלינו אשבתאי
 פאנוש זכרם לולי כעם אויב אגור ויכחשו כל הנסי' ויאמרו כי
 פקרה היה ולא יי פעל כל זאת נמצאת הכונ' כטלה מכל וכל
 וחם הקבה על יחוד שצרו ולכן חשאינו בעולם כי הוא חתום
 עמו כמוס באצרותיו וחוא עתיד להנכ' מאיבינו כמו שנ' הלא
 הוא כמוס עמדי מה שעושי' לנו האומות זלי נקם ושלם בי יא'
 הנקמות מה שעושי' לנו האומות הם שאינן יכולין לחניע עדיך
 כאלו היו עושי' סולם ועולין אליך כי אלו היו יכולין היו עולין
 וחשוב אותו כאו עלו ובעבור שאינן יכולין לך עושי' לנו רעות
 המשל אומר מי שאינו יכול להכות החמור מכה האוכף כך
 אמר הקבה לי נקם אני נקם שכל רעות עושי' לישראל עמי
 בעבורי הם כי יידין יי עמו כלו יתנחם על צרותינו כי ירא שאין
 עוד יכולת בידנו לסבול הצרות ואחר שאמר זה חבשוה בענין
 תחיית המתים אמר ראו עתה כי אני וגו' ומה שהקדים תחיית
 לרמוזה הוא על ענין שאמרו הלא בתחיית המתים עומדים
 בסופם ומתרפאים כיו שיכירום אנשי ביתם החגר עופד חגר
 וחסום פומא ואחכ' בתרפאין ואמר כי אשא היד הגדולה שהיה
 בגלות לעלינים שהיתה פושלכת דכתיב השליך משמים ארץ
 תמארת ישראל ואמר הרנינו גיים כי כל הגוים יראו ישועת יי'
 כי יהיה לעיני כל בש' ונתנו קול ברכ' וכמר אדפתו עמו שאפאו
 דארץ הם יכפרו אותה והיא תכפר אות' גש כן הנח כי השירח
 היא גדולה כמ' שיש בח' כמה הבטחו' ולכן יש עלינו לבטוח
 בשם שישלים דבריו ויקיים הבטחתו וינקום נקמתו במהרה
 כמו שהשלים דברו ככאן הרנינו גיים עמו וגו' :

דרשה ליום כפורים

לדוד עשכיל פסמי כפוי טפס כפוי חטפה : פסמי פסם לא יפסו פ'
 לו טון ולין כדומה רעים : (פסילים לב)

לדוד

כבר דרשו אל כי בעשר' ליונו של שבח נאמר
 זה חספ' של תילים בניצוח בנינון בשיר בופרת
 ובחלל ובחשכל בתחלה ובתלה בכרכ' ובחודא'
 ואמ' הללויה גדול שכלן שכולל שם ושג' גבת אח' ולדכריהם